

Center for
Voldsforebyggelse

UDSAT

VOLDSUDSATTE NAVIGERER DANSK RET

Støttet af:

DREYERSFOND

© Center for Voldsforebyggelse 2024

Prinsesse Charlottes Gade 45A 2200 København N

CVR-nummer 41393025

kontakt@talomvold.dk

FORORD

I anledning af 10-års jubilæet for Danmarks ratificering af Istanbulkonventionen i 2014 har Center for Voldsforebyggelse (CFV) i 2024 iværksat projektet **“UDSAT – Voldsudsatte navigerer dansk ret”**.

Projektet har til formål at styrke retssikkerheden for personer, der er udsat for vold i Danmark, med særligt fokus på psykisk vold i parforhold. Psykisk vold er en udbredt og alvorlig voldsform, hvis konsekvenser kan være fatale. Justitsministeriets seneste offerundersøgelse fra 2023 anslår, at mellem 101.000 og 126.000 personer i Danmark årligt er udsat for psykisk vold (Justitsministeriet, 2023). Psykisk vold er ikke kun den mest almindelige voldsform i Danmark, den er også en stærk indikator for partnerdrab. Et dansk studie fra 2016 viser, at i 2 ud af 3 drabssager havde gerningsmanden udøvet psykisk vold mod sin partner (Rasmussen, Nørregård-Nielsen og Westermann-Brændgaard, 2016). CFV's Femicide Watch har afdækket, at kontrol og jalousi var motiver i 58,3 % af kvindedrabene i Danmark mellem 2000 og 2021 (Femicide Watch 2022).

Denne rapport anbefaler en national strategi mod vold i Danmark, der skal være tværgående, forpligtende og forankret i Istanbulkonventionen. Formålet er at skabe en koordineret indsats mellem myndigheder, sundhedsvæsen, civilsamfundsorganisationer og berørte parter, såsom voldsudsatte og pårørende. Strategien bygger videre på tidligere handleplaner, men intensiverer indsatsen med større inddragelse, øget sammenhængskraft, klare prioriteringer og en konsekvent, systematisk evaluering for at sikre øget sikkerhed for voldsudsatte og forebygge vold.

RESUMÉ

Rapporten er målrettet tre hovedgrupper: retshåndhævere, fagpersoner og voldsudsatte. For beslutningstagere tilbyder den indsigt i vigtigheden af at styrke den politiske indsats mod psykisk vold, understøttet af relevante erfaringer og praksisser fra EU-medlemslande. For fagpersoner, der arbejder med voldsudsatte – såsom jurister, socialrådgivere og politi – fungerer rapporten som en guide til implementering af traumbaseret uddannelse og en forståelse af de særlige behov hos voldsudsatte. Endelig henvender rapporten sig til voldsudsatte selv med fokus på at styrke både det individuelle og kollektive sprog omkring psykisk vold samt de voldsudsattes rettigheder.

Rapporten undersøger udfordringerne ved forebyggelse, håndtering og støtte til voldsudsatte i Danmark med særligt fokus på psykisk vold, økonomisk vold og vold mod personer med handicap. Den fremhæver manglende specialiserede støttetilbud, begrænset efterværn og mangelfuld håndtering af voldssager hos myndighederne.

Økonomisk vold fremhæves som en ofte overset, men alvorlig voldsform, der kræver en klar juridisk definition og bedre integration i straffelovens § 243. Manglen på specialiseret uddannelse blandt politi og myndigheder gør det svært at identificere og efterforske denne voldsform effektivt.

Personer med handicap er særligt udsatte for vold, og rapporten viser, at manglende tilgængelighed til støtte, samt utilstrækkelig voldsfaglighed blandt myndigheder, forværrer deres situation. Handicapkonventionens krav om lige adgang til retssystemet og støtte fremhæves som væsentlige, men er endnu ikke fuldt implementerede i Danmark.

Efterværn beskrives som afgørende for at hjælpe voldsudsatte med at bryde voldens spiral. På trods af et dokumenteret behov eksisterer der ingen nationale programmer, hvilket overlader ansvaret til den enkelte. GREVIO, som overvåger implementeringen af Istanbulkonventionen, og erfaringer fra civilsamfundsorganisationer, herunder Center for Voldsforebyggelses Tal om Vold-indsats, understreger betydningen af stabile og langsigtede støttetilbud.

Rapporten konkluderer, at der er behov for stabil finansiering, nationale handleplaner og bedre tværsektorielt samarbejde. Der foreslås oprettelse af specialiserede støttetilbud, øget voldsfaglig uddannelse og oplysningskampagner for at styrke indsatsen mod vold og sikre, at Danmark lever op til Istanbulkonventionens krav.

En stor tak til vores advisory board, som består af: Adjunkt ved Syddansk Universitet og stifter samt CEO af medievirksomheden My Law Story, Sabba Mirza; Miriam Michaelsen, stifter af Foreningen Digitalt Ansvar, forperson og advokat hos Medierådet for Børn og Unge; Helle Hald, talsperson og advokat hos Hjælp Voldsofre samt medlem af Justitsministeriets ekspertpanel Offer-vidnepanelet; forsvarsadvokat Erbil Kaya og indehaver af advokatfirmaet Erbil G.E. Kaya; konstitueret landsdommer, debattør og forperson i Dommerfuldmægtigforeningen, Nina Palesa Bonde; og ph.d. og forsker Mikele Schultz-Knudsen. Disse eksperter har tilsammen udgjort CFV's advisory board.

Følgegruppen består af voldsfaglige eksperter, herunder Sascha Tolstrup Jensen fra Dansk Stalking Center; Malte Bundgaard Kolze leder af Tænk tanken Justitias tværfaglige indsats; leder af Exitcirkelns indsats Til Dødens os Skiller, Josephine Amanda Jørgensen; samt repræsentanter fra Medusa, leder og koordinator Susanne Lodberg og jurist Winnie Rasmussen.

Exitcirklen - Veje ud af psykisk vold, tilbød som de første i Danmark terapi- og samtalegrupper for personer, der har været udsat for psykisk vold. Exitcirklen er apolitisk og a-religiøs og tilbyder gruppeforløb og støtte til alle, uanset køn og baggrund.

Medusa er en frivillig forening, der tilbyder gratis og anonym rådgivning til kvinder, der har været udsat for vold, samt deres pårørende. Foreningen arbejder også på at udbrede viden om vold gennem netværksgrupper og aktiviteter, der fremmer lokalt engagement og debat.

Dansk Stalking Center er Nordens første specialiserede center for personer berørt af stalking. Centret tilbyder rådgivning, behandling og viden om stalking samt arbejder aktivt for at forebygge og stoppe stalking gennem oplysning og fortalerarbejde.

Center for Voldsforebyggelse forebygger vold i nære relationer gennem støtte, oplysning og uddannelse. Organisationen engagerer sig i tværfagligt samarbejde med lokale, nationale og internationale partnere for at styrke indsatsen mod vold.

En særlig tak går også til vores europæiske samarbejdspartnere for deres investering af tid og kræfter i projektet. Tak til de voldsudsatte eksperter, der med stort mod har delt deres personlige oplevelser med psykisk og diskriminerende vold. Tak til alle Center for Voldsforebyggelses medarbejdere og frivillige som har været med til at udvikle rapporten og til fondene bag organisationen. Tak til Paige G. Hermansen for grafik.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	INDLEDNING	1
	METODE	3
1	HVAD ER PSYKISK VOLD?	
	Psykisk vold	6
	Det retlige grundlag	10
	Den intersektionelle voldsforståelse	15
	Bias og stereotyper	16
2	BARRIERER FOR VOLDSUDSATTE	
	Anmeldelsesbarrierer	25
	Politiets objektivitetsprincip	28
	Bevisudfordringer i sager om psykisk vold	29
	Retspolitiske overvejelser	35
3	PSYKISK VOLD OG RETSSYSTEMET	
	Gennemgang af domsresuméer	39
	Tendenser fra gennemgang af retspraksis	40
	Voldsformer	43
	ØKONOMISK VOLD	46
	Retspolitiske overvejelser	52
	VOLDSUDSATTE MED HANDICAP	55
	Retspolitiske overvejelser	59
4	EFTERVÆRN	
	Styrket støtte til voldsudsatte	63
	Behov for efterværn	64
5	NATIONAL VOLDSFAGLIG STRATEGI	67
	REFERENCER	70
	Bilag 1	
	Bilag 2	

INDLEDNING

Center for Voldsforebyggelse (CFV) blev grundlagt i København i 2019 og har siden udvidet med afdelinger i Aalborg og Odense. I 2024 udvidede CFV sit initiativ Tal om Vold med et juridisk fokus. Beslutningen blev truffet på baggrund af evalueringer fra 2022 og 2023, som viste, at ni ud af 10 deltagere identificerede psykisk vold som den primære voldsform. Alligevel valgte færre end 10% af deltagerne at anmelde volden, og ingen af disse anmeldelser har ført til retssager (Center for Voldsforebyggelse, 2024b). I 2023 blev 523 anmeldelser af psykisk vold registreret – men kun 48 sager resulterede i domfældelse (Lev Uden Vold, 2024b). Tallene fremhæver en tydelig kløft mellem anmeldelsestilbøjelighed, efterforskning og domfældelse og understreger behovet for mere støtte og opkvalificering af myndighedernes indsats.

De personer, der optræder i denne rapport, har valgt at dele deres historier for at kaste lys på de udfordringer, de står overfor. Selvom beretningerne blot er et udpluk af de mange voldsudsatte, som CFV møder, er de repræsentative for de generelle problemstillinger, som mange oplever både under og efter volden. CFV har valgt at fremhæve tre beretninger for at illustrere de forskellige måder, psykisk vold kan tage form på, og for at belyse de komplekse dynamikker, der ofte ledsager denne voldsform. Beretningerne giver indblik i, hvordan psykisk vold kan manifestere sig gennem økonomisk kontrol, social isolation, trusler og manipulation – elementer, der varierer afhængigt af faktorer som køn, relationstype eller funktionsvariationer. De tre beretninger repræsenterer centrale temaer inden for psykisk vold: økonomisk udnyttelse, vold i LGBTQ+-relationer og vold mod personer med handicap.

Fælles for de voldsudsatte, der optræder i denne rapport, er, at de på hver deres måde har stået alene med ansvaret om at løfte bevisbyrden i deres sager. Dette afspejler et grundlæggende problem i håndteringen af psykisk vold: Ansvar for at bevise volden overlades i høj grad til den voldsudsatte selv, ofte uden tilstrækkelig støtte eller vejledning fra myndighederne. Hvis politiet ikke tager ansvar for bevisbyrden, overlades voldsudsatte til selv at indsamle dokumentation, navigere i komplekse retlige procedurer og forklare voldstyper, der ofte ikke anerkendes eller forstås tilstrækkeligt. Det er derfor afgørende, at myndighederne udvikler specialiserede og systematiske tilgange til at identificere og efterforske psykisk vold.

I Danmark repræsenterer Anklagemyndigheden både den forurettede og samfundet, hvilket betyder, at den voldsudsatte ikke har partsstatus i straffesager. Dette understreger behovet for en voldsfaglig tilgang, der kombinerer respekt, forståelse og viden om voldens traumatiske konsekvenser. Selvom danske handleplaner siden 2002 har adresseret behovet for at styrke indsatsen mod vold, har implementeringen ofte været fragmenteret.

Der er dog voksende international opmærksomhed på voldsudsattes behov, bl.a. gennem EU-direktiver, Istanbulkonventionen og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, som understreger betydningen af kriminalisering af psykisk vold og adgang til støtteforanstaltninger som juridisk rådgivning. Men Danmarks retsforbehold, som betyder, at Danmark ikke deltager i EU-samarbejdet om retlige og indre anliggender indenfor civilret, strafferet og politisamarbejde. Retsforbeholdet begrænser implementeringen af EU's minimumsstandarder for ofres rettigheder. Dette forstærker behovet for nationale tiltag, der styrker voldsudsattes retssikkerhed og adgang til hjælp. Det er særligt vigtigt, fordi Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder (FRA) viser, at danske kvinder er blandt de mest udsatte for vold sammenlignet med kvinder i de 27 EU-medlemslande. Senest viser en undersøgelse, at 47,5 % af kvinderne i Danmark rapporterer at have oplevet fysisk vold, trusler og/eller seksuel vold i løbet af deres liv. Dette er blandt de højeste tal i EU. Seksuel vold alene blev rapporteret af 33,3 % af kvinderne i Danmark, hvilket også er blandt de højeste (FRA, 2024).

Siden 2002 har handleplaner mod vold fremhævet behovet for opkvalificering af fagpersoner og en styrket oplysning om voldsudsattes rettigheder. På trods af denne opmærksomhed oplever mange voldsudsatte fortsat utilstrækkelig information om deres rettigheder, herunder f.eks. retten til en bistandsadvokat. Dette underminerer deres muligheder for at opnå støtte og navigere i systemet.

For at rette op på disse mangler bør oplysning om voldsudsattes rettigheder integreres som et kerneelement i en samlet, national voldsfaglig strategi. Den primære anbefaling, som denne rapport munder ud i, er derfor en national voldsfaglig strategi, som sikrer systematisk og tværsektoriel implementering, hvor oplysning og støtte styrkes for at øge retssikkerheden og tilliden til systemet.

METODE

Undersøgelsen kombinerer kvalitative og kvantitative tilgange for at opnå en dybdegående forståelse af psykisk vold i parforhold og dens behandling i det danske retssystem.

Domsresuméer

Den kvalitative del inkluderer desuden en gennemgang af 33 domsresuméer fra straffesager, der er afgjort efter straffelovens § 243, som omhandler psykisk vold i parforhold. Domsresuméerne er hentet fra Anklagemyndighedens hjemmeside og Karnov. De inkluderede sager omfatter også psykisk vold mod fællesbørn eller særbørn, men kun hvis volden primært har været rettet mod en partner i et parforhold. Parforholdet er bredt defineret og inkluderer on-off-forhold, kæresterelationer, ekskæresterelationer og ægteskaber.

Spørgeskemaundersøgelse

Den kvantitative del af undersøgelsen består af en spørgeskemaundersøgelse, som Center for Voldsforebyggelse har gennemført via sociale medier for at afdække anmeldelsesbarrierer. Personer, der selv har oplevet psykisk vold uden at anmelde det, har anonymt besvaret spørgsmålet: "Hvorfor har du ikke anmeldt den psykiske vold, du har været udsat for?". Besvarelsene indgår i afsnittet om anmeldelsesbarrierer.

CFV's netværk og platforme

Undersøgelsen er struktureret i tre faser, der hver bidrager til at skabe en nuanceret forståelse af psykisk vold, dens behandling i retssystemet og muligheder for forbedringer.

Her er en beskrivelse af de centrale elementer i undersøgelsens udvikling:

Fase 1: Systematisk screening og analyse

Denne fase fokuserer på en systematisk gennemgang af domsafgørelser i sager om psykisk vold, der er afgjort efter straffelovens § 243 siden 2019.

- Screening af domsafsigelser: Domme analyseres for elementer af bias og vurderingskriterier. Der lægges vægt på, hvilke elementer retssystemet prioriterer i forhold til den voldsfaglige definition og EU-standarder.
- Ekspertinterviews med voldsudsatte: Interviews med voldsudsatte, der har erfaringer med retssystemet, supplerer domsanalysen og bidrager med perspektiver på, hvordan sager om psykisk vold opleves og behandles.

Fase 2: Ekspertbidrag og analyse

I denne fase træder erfaringer og juridisk analyse i centrum for at kvalificere projektets fund samt de voldsudsattes beskrivelser og erfaringer med barrierer i retssystemet.

- **Ekspertgruppe:** Tre personer med erfaringer fra psykisk vold – enten som udsatte eller pårørende – indgår i en ekspertgruppe. Deres cases bruges til at illustrere konkrete problemstillinger.
- **Følgegruppe:** Voldsfaglige aktører reflekterer over fundene fra screeningsprocessen og ekspertcases og bidrager med praksisnær indsigt.
- **Advisory Board:** De screenede domme og ekspertgruppens cases præsenteres for et juridisk advisory board bestående af juridiske eksperter, der analyserer materialet i forhold til EU-ret og eksisterende lovgivning.
- **Opsamling og feedback:** CFV samler viden fra de i alt ni møder, der er afholdt med de forskellige grupper, og arbejder med materialet for at sikre en grundig analyse. Resultaterne sendes tilbage til grupperne, som giver feedback, og denne inddrages i rapporten.

Fase 3: Formidling og anbefalinger

Den afsluttende fase af projektet er her – og du, kære læser, spiller en vigtig rolle. Denne rapport er ikke blot en analyse, men et redskab til handling. Vi opfordrer dig til at bruge denne viden, udfordre den og dele den bredt.

Med denne rapport ønsker organisationerne at opfordre danske lovgivere til at lade sig inspirere af internationale standarder for at styrke indsatsen mod vold på nationalt plan. Gennem arbejdet med ekspertgruppen, følgegruppen af de voldsfaglig aktører og det juridisk advisory board fremhæves de udfordringer, som voldsudsatte oplever i det danske retssystem. Rapporten peger samtidig på konkrete behov for nationale løsninger, der opfylder internationale krav og sikrer en bedre beskyttelse af voldsudsatte.

Nu er det op til dig – som politiker, fagperson, beslutningstager eller medborger – at tage resultaterne med dig og bidrage til forandring. Lad os sammen øge opmærksomheden om psykisk vold og arbejde for konkrete forbedringer i praksis og lovgivning. Gør rapportens budskaber til en del af din stemme, og vær med til at skabe et samfund, der beskytter voldsudsatte.

Dit engagement gør en forskel.

fase 1

Systematisk screening af domsafsigelser

Screening af domsafsigelser i sager, der er afgjort efter straffelovens § 243 om psykisk vold siden 2019

Domme er blevet systematisk screenet for elementer af bias, samt hvilke elementer domstolene lægger vægt på i deres vurdering af psykisk vold, sammenholdt med den voldsfaglige definition og EU-standarder

fase 2

Eksperttinget

Ekspertgruppen

3 personer med forskellige former for erfaring med psykisk vold inviteres ind i en ekspertgruppe

Advisory Board

De screenede domme og ekspertgruppens cases præsenteres for et advisory board af eksperter, der vil drøfte casen sammenholdt med EU-ret

Følgegruppen af voldsfaglige aktører

Følgegruppe bestående af voldsfaglige aktører fra civilsamfundet, NGO'er og krisecentre

Rapport

En offentlig rapport sendes til alle relevante aktører. Der inviteres til inputs før udgivelse

fase 3

Formidling og forankring

Oplysningskampagne

Projektets fund vil blive præsenteret i en oplysningskampagne

Konference

En konference afholdes på Christiansborg i december 2024

KAPITEL 1: HVAD ER PSYKISK VOLD?

Psykisk vold

Vold er et komplekst og mangefacetteret begreb. Hos Center for Voldsforebyggelse arbejder vi med en bred forståelse af vold, hvilket betyder, at vi – inspireret af samfundsvidenskabelige forskere – anerkender, at vold ikke kun består af fysiske handlinger, men også kan antage mange andre former. Vold kan forstås som en "reduktion af væren" (Jackson, 2002), hvor den voldsudsatte reduceres til et objekt uden egen handlekraft. Denne tilgang udvider voldsbegrebet til at inkludere handlinger og adfærd, der krænker en persons integritet, både fysisk og psykisk.

Strafferetlig definition

De seneste år har medført et øget fokus på psykisk vold, især efter voldsformen blev kriminaliseret den 1. april 2019, da straffelovens § 243 trådte i kraft. Bestemmelsen medførte en selvstændig kriminalisering af psykisk vold og lyder:

Straffelovens § 243:

"Den, som tilhører eller er nært knyttet til en andens husstand eller tidligere har haft en sådan tilknytning til husstanden, og som gentagne gange over en periode udsætter den anden for groft nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd, der er egnet til utilbørligt at styre den anden, herunder ved udøvelse af negativ social kontrol, straffes for psykisk vold med bøde eller fængsel indtil 3 år."

Bestemmelsen i straffeloven gælder psykisk vold mellem ægtefæller, samlevende, forældre, søskende, plejeforældre eller andre personer med en nær tilknytning til ofrets husstand, f.eks. en tidligere ægtefælle. Det bør dog understreges, at begrebet psykisk vold ikke indeholder en ensartet definition. Ifølge Justitsministeriet var det heller ikke meningen med indførelsen af bestemmelsen, at denne skulle danne grundlag for en almen gældende definition (LFF 2019-01-09: 7).

På trods af at begrebet ikke er ensartet, gælder det dog, at psykisk vold kan karakteriseres som handlinger og/eller undladelser, der gentagne gange eller i et kontinuerligt mønster har til formål at kontrollere eller dominere en anden person, så denne indordner sig eller nedbrydes (ibid.: almindelige bemærkninger, pkt. 2.2). Det er således i høj grad op til domstolene at vurdere, hvorvidt der er tale om psykisk vold i det konkrete tilfælde, på baggrund af de fire kriterier, som bestemmelsen oplister:

- Gerningspersonen skal have eller have haft en tilknytning til ofrets husstand.
- Den psykiske vold skal være begået gentagne gange over en periode.
- Der skal være tale om en groft nedværdigende, forulempende eller krænkende adfærd.
- Adfærden, som gerningspersonen udviser, skal være egnet til at styre offeret.

Bestemmelsen om psykisk vold indeholder samme strafferamme som sager om fysisk vold efter straffelovens § 244, stk. 1, altså bøde eller fængsel indtil 3 år. Det fastlægges dog i lovgivningens forarbejder, at straffastsættelsen for overtrædelser af bestemmelsen om psykisk vold skal udmåles med udgangspunkt i gentagne overtrædelser mod samme offer efter § 244, stk. 1. Det betyder, at Anklagemyndigheden som udgangspunkt ikke bør påstå mindre end 60 dages fængsel i sager om psykisk vold. Det skal desuden indgå som en skærpende omstændighed ved strafudmålingen, hvis offeret er et barn, har en funktionsnedsættelse eller på anden måde er gerningspersonen fysisk eller psykisk underlegen (ibid.: 11).

Socialfaglig definition

Fagprofessionelle, heriblandt medarbejdere på krisecentre og socialrådgivere, anvender en bredere socialfaglig definition end den strafbare. Den lyder:

“Psykisk vold i nære relationer er gentagne handlinger, som nedgør, ydmyger, krænker, manipulerer, truer eller isolerer en person. Handlingerne kan ske i affekt eller være planlagte og have til formål at kontrollere eller begrænse den voldsudsattes livsudfoldelse” (Lev Uden Vold, 2019).

Fagprofessionelle opnår gennem specialiseret uddannelse og praksisarbejde med vold i nære relationer en stor voldsfaglighed. Det voldsfaglige arbejde omfatter en dybdegående forståelse af forskellige voldstyper, herunder indsigt i magtrelationer, voldens dynamikker, mekanismer og konsekvenser for både voldsudsatte og voldsudøvere. En central del af voldsfagligheden er evnen til at anvende denne viden i praksis gennem teori, metoder og værktøjer, der støtter dem, der er berørte af vold. Dette indebærer også en tilgang præget af anerkendelse og forståelse for traumeresponser hos den enkelte, hvilket er essentielt for at fremme helingsprocessen efter voldsudsathed. Hertil beror et voldsfagligt arbejde på, at fagpersoner kan navigere i de komplekse interaktioner mellem voldsudsatte og voldsudøvere og deres rettigheder gennem standardiserede retningslinjer. Det er afgørende, at de processer, voldsudsatte skal gennemgå, tager udgangspunkt i deres rettigheder og sikkerhed og fokuserer på konfliktforebyggelse. Dette forudsætter et tværfagligt samarbejde mellem forskellige professionelle aktører for at sikre en effektiv og sammenhængende støtte til dem, der er berørte af vold.

Eksempler på psykisk vold

Isolere en person fra sit barn, nærmeste familie eller netværk

Nægte en person adgang til arbejdsmarkedet, uddannelse eller sundhedsvæsenet

Udsætte en persons børn eller nærmeste for krænkelser eller vold for at skade personen

True en person eller vedkommendes børn eller nærmeste (truslerne behøver ikke at være omfattet af straffelovens § 266)

Afpresse, ødelægge eller true med at ødelægge en persons ejendele

Tvinge en anden til at gennemføre eller afbryde en graviditet

Fastholde en person i et ægteskab med henvisning til forestillinger om ærbarhed eller familiens ære

Voldsudøvers sprogbrug

I sager om psykisk vold afslører nedladende sprogbrug ofte en dybereliggende diskriminering hos voldsudøveren. Disse former for voldeligt sprogbrug afspejler negative stereotyper og forestillinger om grupper, herunder bias mod kvinder (sexisme) og personer med handicap (ableisme). Sproget bliver anvendt som et redskab til at udøve kontrol og undertrykkelse.

Nedenstående eksempler i taleboblerne fra retssager viser, hvordan magtforhold manifesteres og forstærkes, og hvordan voldsudøveren underminerer den voldsudsatte ved at gøre dem til genstand for foragt og kontrol. Sproglige angreb som disse er ikke blot verbale, men er også med til at isolere og nedbryde ofrenes selvværd, hvilket er en kernekomponent i psykisk voldsudøvelse.

Sammenhængen mellem voldeligt sprog og diskrimination understreger behovet for at anerkende og modarbejde diskriminering i det bredere samfund som en del af indsatsen mod vold, herunder psykisk vold.

DET RETLIGE GRUNDLAG

Kriminalisering af psykisk vold

Psykisk vold i retlig forstand er som nævnt et relativt nyt begreb i dansk lovgivning. I januar 2019 blev lovforslag L 139 fremsat om ændring af straffeloven og forskellige andre love, som indeholdt forslaget om at indføre en selvstændig bestemmelse om psykisk vold. Lovforslaget blev vedtaget og trådte i kraft i april 2019. Ifølge forarbejderne var formålet med bestemmelsen at kriminalisere psykisk vold i nære relationer samt at sidestille psykisk vold med fysisk vold. Baggrunden for vedtagelsen var, at Justitsministeriet vurderede, at de eksisterende bestemmelser om krænkelse af den psykiske integritet ikke i tilstrækkelig grad og omfang beskyttede den udsatte (LFF 2019-01-09: 6).

En undersøgelse fra VIVE viser, at psykisk vold er den mest udbredte form for partnervold i det danske samfund. Ifølge rapporten "Partnervold i Danmark 2020" har 4,5 procent af kvinder og 2,4 procent af mænd været udsat for mindst én af de fire partnervoldsformer (fysisk, psykisk, seksuel og økonomisk vold) inden for det seneste år (VIVE 2020). Justitsministeriet estimerer, at anmeldelsestilbøjeligheden i sager om psykisk vold er markant lavere sammenlignet med andre former for kriminalitet (LFF 2019-01-09: 4).

Danmarks internationale forpligtelser

Istanbulkonventionen

I 2014 ratificerede Danmark Europarådets Konvention om Forebyggelse og Bekæmpelse af Vold mod Kvinder og Vold i Hjemmet, også kaldet Istanbulkonventionen. Ifølge Europarådet er det den mest vidtgående internationale traktat inden for denne form for menneskerettighedskrænkelser (Europarådet, 2016).

Konventionens formål er blandt andet at beskytte kvinder mod alle former for vold; at forebygge, retsforfølge og udrydde vold mod kvinder og vold i hjemmet; at bidrage til udryddelsen af alle former for diskrimination af kvinder; og at fremme reel ligestilling mellem kvinder og mænd samt at skabe en omfattende ramme og politikker, der beskytter og hjælper alle ofre for vold, herunder kvinder udsat for vold i hjemmet (Europarådet, 2011: art. 1). Ifølge konventionen skal vold mod kvinder anses som en menneskerettighedskrænkelser og en form for diskrimination. Koblingen mellem dansk lovgivning og konventionens mål belyser, hvordan kriminaliseringen af psykisk vold ikke alene er en national prioritet, men også en opfyldelse af internationale standarder for menneskerettigheder og ligestilling.

Særligt ved Istanbulkonventionen er, at det er den første internationale traktat, som definerer "køn". Europarådet fremhæver med hensyn til dette, at: "Kvinder og mænd ikke blot er forskellige ud fra en biologisk betragtning, men at der også eksisterer en socialt konstrueret kønskategori, som tildeler kvinder og mænd særlige roller og adfærdsmønstre. Forskning har vist, at visse roller og adfærdsmønstre kan være med til at gøre vold mod kvinder acceptabelt." (Europarådet, 2016: 2).

Konventionens art. 3, litra b, indeholder en definition af udtrykket "vold i hjemmet", hvori begrebet udvides, således at vold i hjemmet ikke blot anses som vold i traditionel forstand, men også omfatter psykologisk og økonomisk vold:

Artikel 3, litra b:

"udtrykket "vold i hjemmet" forstås som alle former for fysisk, seksuel, psykologisk eller økonomisk vold som forekommer inden for familien eller i hjemmet eller mellem tidligere eller nuværende ægtefæller eller partnere, hvad enten gerningsmanden er offerets nuværende eller forhenværende sambo."

EU-direktiver og retsforbeholdet

Danmarks tilgang til bekæmpelse af vold i nære relationer bygger på en kombination af national lovgivning og internationale forpligtelser, men der opstår markante udfordringer, når EU-direktiver, der kunne styrke indsatsen, ikke følges systematisk på grund af retsforbeholdet.

Retsforbeholdet betyder, at Danmark ikke automatisk er bundet af EU-direktiver inden for de områder, som forbeholdet dækker. Danmark har mulighed for at indarbejde et EU-direktiv i national lovgivning, men dette kræver en beslutning i Folketinget. Denne proces kan være mere kompleks og tidskrævende, da den indebærer nationale tilpasninger.

Eksempelvis indeholder EU-direktiver på området specifikke krav om ensartede minimumsstandards for beskyttelse og rådgivning til voldsudsatte, uanset hvor de bor i landet. Retsforbeholdet betyder dog, at Danmark ikke er forpligtet til at følge disse direktiver, hvilket kan have indirekte konsekvenser for kommunernes praksis. Støtte og rådgivning til voldsudsatte kan variere alt efter en kommunes viden og ressourcer.

Artikel 4(3):

"Parternes implementering af denne konventions bestemmelser, især foranstaltningerne til beskyttelse af ofres rettigheder, skal sikres uden nogen form for diskrimination, det være sig på grund af biologisk køn, sociokulturelt køn, race, hudfarve, sprog, religion, politisk eller anden orientering, national eller social oprindelse, tilknytning til et nationalt mindretal, ejendom, fødsel, seksuel orientering, kønsidentitet, alder, sundhedstilstand, handicap, ægteskabelig status, indvandrers- eller flygtningestatus, eller anden status."

Ifølge konventionens artikel 4(3) skal parterne i deres implementering af dens bestemmelser sikre, at dette sker uden nogen form for bias. Artiklen understreger dermed også et aspekt i konventionens beskyttelsesinteresse, nemlig voldsudsatte, hvormed der skal tages hensyn til deres individuelle karakteristika, såsom handicap og opholdsstatus, i forbindelse med at fremme og beskytte retten til at leve uden vold.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) (Europarådet, 1950) er en vigtig retskilde, hvad angår medlemsstaternes forpligtelser til at sikre borgernes rettigheder og friheder i medfør af konventionen. EMRK er derfor helt central, når stater skal stilles til ansvar for enten handlinger eller forsømmelser, herunder undladelse af at handle, hvor handling er påkrævet efter konventionen, eller på baggrund af den praksis, der udgår fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD). Under "staten" hører enhver offentlig myndighed, såsom regioner, kommuner, politi, domstole, mv.

EMRK er som retsgrundlag bredt formuleret, og anvendelsesområdet for de forskellige artikler i konventionen fastlægges i høj grad ud fra EMD's praksis. Denne rapport tager især udgangspunkt i Danmarks forpligtelser i medfør af artikel 13 om retten til retfærdig rettergang og artikel 14 om retten til ikke at blive diskrimineret.

Artikel 13 – Adgang til effektive retsmidler:

"Enhver, der krænkes i de ved denne Konvention anerkendte rettigheder og friheder, skal have adgang til effektiv oprejsning for en national myndighed, uanset om krænkelsen er begået af personer, der handler på embeds vegne."

Artikel 13 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention sikrer adgang til effektive retsmidler i sager om krænkelse af de rettigheder og friheder, der følger af konventionen. Dette kan have særlig betydning for voldsudsatte, da det blandt andet indebærer et krav om grundig efterforskning af sager samt adgang til erstatning og godtgørelse (Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, 2024a: 20). Det følger af EMD's praksis efter artikel 13, at de påkrævede retsmidler skal være effektive både i praksis og i lovgivningen (ibid.: 17). Det betyder, at staten er forpligtet til at sikre, at retten til effektive retsmidler, der udgår af national lovgivning, anvendes i praksis, således at borgeren reelt kan udøve disse rettigheder.

Artikel 14 – Forbud mod diskrimination:

"Nydelsen af de i denne Konvention anerkendte rettigheder og friheder skal sikres uden forskel på grund af køn, race, farve, sprog, religion, politisk eller anden overbevisning, national eller social oprindelse, tilhørighed til et nationalt mindretal, formueforhold, fødsel eller ethvert andet forhold."

Artikel 14 i EMRK forbyder alle former for diskrimination i forbindelse med nydelsen af de friheder og rettigheder, der er sikret i henhold til konventionen. Det betyder, at en borger kun kan påberåbe sig forbuddet mod diskrimination, hvis det sker i forbindelse med en påstået krænkelse af en eller flere andre bestemmelser i EMRK (Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, 2024b: 8). Artikel 14 indeholder både et forbud mod direkte og indirekte diskrimination. Direkte diskrimination foreligger ifølge EMD, når personer, der befinder sig i samme eller lignende situationer, behandles forskelligt baseret på en konkret egenskab eller status. Forenklet sagt foreligger der direkte diskrimination, når en person eller persongruppe behandles ringere på grund af eksempelvis køn, etnicitet eller handicap. Indirekte diskrimination består ifølge EMD i generelle eller neutrale bestemmelser eller foranstaltninger, som medfører, at bestemte persongrupper rammes disproportionalt på måder, der har en diskriminatorisk effekt (ibid.).

EU's nye direktiv er det første omfattende juridiske værktøj mod vold mod kvinder. Det kriminaliserer fysisk, psykisk, økonomisk og seksuel vold – både online og offline – samt kvindelig omskæring, tvangsægteskaber og cybervold, herunder deling af intime billeder uden samtykke og cyberstalking.

Direktivet stiller krav om et øget fokus på forebyggelse og undervisning i digitale færdigheder, så borgere bedre kan håndtere cybervold og søge hjælp. Der fastsættes standarder for støtte til voldsudsattes, eksempelvis krav om etablering af krisecentre og muligheder for online-rapportering, som skal bidrage til at øge anmeldelsesraten. Voldsudsattes privatliv skal desuden beskyttes i retslige sager. Direktivet opfordrer til systematisk dataindsamling og styrket samarbejde mellem EU-lande for at forbedre indsatsen mod vold. EU understøtter indsatsen mod vold gennem Istanbulkonventionen og globale initiativer som FN's *Spotlight Initiative*, kombineret med stigende økonomisk støtte.

Disse retsinstrumenter sikrer fælles standarder for støtte og beskyttelse af voldsudsatte i hele EU og fremmer voldsudsattes rettigheder i overensstemmelse med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og Istanbulkonventionen.

ANBEFALING

LOVGIVNING, NATIONALE STANDARDER OG SAMARBEJDE MED EU

Lovgivningen i Danmark skal styrkes på baggrund af erfaringer fra andre lande

Det er afgørende at styrke beskyttelsen af voldsudsattes rettigheder og sikre en ensartet tilgang, også på tværs af landegrænser. Derfor bør dansk lovgivning styrkes ved at undersøge og implementere positive erfaringer fra sammenlignelige lande.

Nationale standarder for rådgivning

Danmark bør indføre nationale standarder for rådgivning, der sikrer lige adgang til støtte for alle voldsudsatte, uanset bopæl. For at opnå dette bør vidensdeling mellem kommuner styrkes med henblik på at hæve det generelle niveau af rådgivning og sikre ensartet kvalitet.

Styrkelse af samarbejdet med EU

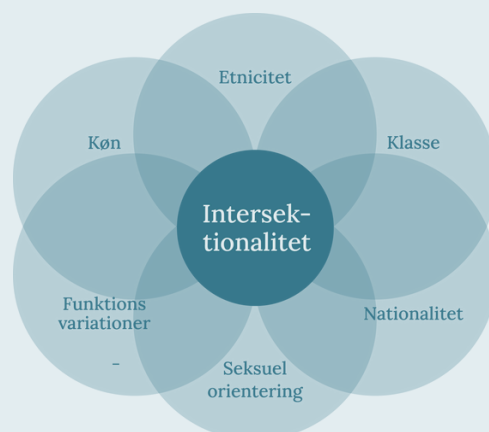
Samarbejdet med EU bør udbygges, selv med retsforbeholdet, ved at lade sig inspirere af relevante direktiver, der fremmer ensartede løsninger. Dette vil bidrage til en mere retfærdig og tværgående tilgang til støtte for voldsudsatte.

DEN INTERSEKTIONELLE VOLDSFORSTÅELSE

Den amerikanske forsker Kimberlé Crenshaw introducerede begrebet “intersektionalitet” i 1989 i sin undersøgelse af, hvordan antidiskriminationslovgivning behandlede begreber som “race” og “køn” separat. På baggrund af dette beskrev Crenshaw, hvordan sorte kvinder i USA ofte blev tvunget til at “vælge” en identitetsmarkør, når de rejste sager om diskrimination – om diskriminationen skyldtes, at de var kvinder, eller at de var sorte (Crenshaw, 1989). Crenshaw argumenterede, at diskriminationen fandt sted i spillet mellem disse to kategorier, og derfor ikke kunne behandles separat. “Intersektionalitet” refererer således til analysen af, hvordan forskellige identitetskategorier og magtrelationer spiller sammen.

En intersektionel voldsforståelse, som der gøres brug af i denne rapport, tager højde for, at forskellige mennesker kan være mere udsatte for visse voldsformer; at visse voldsformer kan være unikke for deres identitet og situation; og at mødet med retssystemet kan opleves forskelligt afhængigt af, hvem de er.

Et konkret eksempel er, at det kan være en grænseoverskridende hændelse for en muslimsk kvinde, at der bliver delt billeder af hende uden tørklæde, mens en kvinde, der ikke bærer tørklæde, ikke nødvendigvis vil opleve det som et overgreb at få delt et lignende billede. Dette til trods for, at de begge er kvinder.

En intersektionel tilgang anerkender dermed, at kvinder ikke er en homogen gruppe, men udsatte på specifikke måder ud fra flere identitetsmarkører end blot deres køn. Crenshaw (1989) påpeger, at fordi diskrimination sker intersektionelt, må bekæmpelsen af diskrimination også foregå intersektionelt.

Når en gruppe systematisk er mere udsat på baggrund af deres identitetsmarkører, er der tale om strukturel ulighed, hvilket indikerer, at den ulige behandling sker på et strukturelt niveau. At imødekomme strukturel ulighed handler om at anerkende, at visse persongrupper er særligt sårbare og derfor kræver ekstra beskyttelse for at opnå en mere retfærdig behandling på lige fod med de grupper i samfundet, der ikke oplever den samme strukturelle ulighed. Dette illustreres eksempelvis med konventioner som FN's Handicapkonvention, der har til formål at fremme, sikre og beskytte menneskerettigheder for personer med handicap. I denne rapport anvendes denne intersektionelle voldsforståelse, når der refereres til begreber som “strukturel ulighed” og “bias” eller “stereotype forestillinger”.

BIAS OG STEREOTYPER

Forståelse af bias og stereotype forestillinger er essentiel for at sikre retssikkerhed og ligebehandling i retssystemet. Bias kan både være bevidst og ubevidst og manifesterer sig ofte gennem stereotype opfattelser af både voldsudsatte og voldsudøvere. Dette afsnit tager afsæt i følgende tematikker:

Bias mod specifikke grupper

Særligt sårbare voldsudsatte, herunder personer med handicap samt etniske og religiøse grupper, oplever ofte bias og stereotype forestillinger, der påvirker, hvordan deres sager behandles. For eksempel kan kvinder med anden etnisk baggrund end dansk opleve en undervurdering af økonomisk vold, mens voldsudsatte mænd kan mødes med bias baseret på stereotype forestillinger om maskulinitet. Disse antagelser hæmmer retfærdig behandling af voldsudsatte og forringer deres retssikkerhed.

Internaliseret bias

Marginaliserede personer kan internalisere stereotype opfattelser, hvilket kan føre til selvnedvurdering og mindskede handlemuligheder. Dette kan forstærke oplevelsen af afmagt og hæmme deres muligheder for at søge hjælp og opnå retfærdighed. I det første møde med voldsudsatte observerer Center for Voldforebyggelse ofte internaliseret skyld, hvor mange overbeviser sig selv om, at de fortjente volden.

Behov for uddannelse af fagfolk

For at reducere bias og sikre, at voldsudsatte mødes uden forudindtagede holdninger, er det afgørende, at fagfolk uddannes i at anerkende og nedbryde stereotyper. Ifølge ekspertgrupperne i undersøgelsen bør der være øget fokus på voldsudsattes forskelligartede baggrunde og behov. Uddannelse af fagfolk i at håndtere bias kan forbedre behandlingen af alle voldsudsatte, uanset deres køn, etnicitet, seksualitet, opholdsstatus eller funktionsvariation.

Strukturelle udfordringer og anti-diskriminationslovgivning

Mens anti-diskriminationslovgivning har bidraget til at reducere eksplicit bias, eksisterer der stadig subtile former for bias, som er svære at lovgive mod. Disse usynlige former for bias påvirker voldsudsattes oplevelser og kan medføre forskelsbehandling, især i sager om kønsbaseret vold og psykisk vold, der ofte er svære at dokumentere.

Bias og stereotype opfattelser

Bias er bevidste eller ubevidste fordomme om bestemte grupper af mennesker, og kan komme til udtryk gennem stereotype opfattelser. Bias i sig selv er ikke ulovligt, men kan i værste fald føre til forskelsbehandling og undertrykkelse af individer og grupper. Som det senere vil fremgå, er disse forskellige former for bias også noget der berettes om af flere af de voldsudsatte, som CFV har været i kontakt med, samt medlemmer af ekspertgruppen.

Eksempler på bias i relation til vold:

- Idéen om, at kvinder anmelder vold på et falsk grundlag for at “ramme” manden.
- Idéen om, at kvinder taler om chikane, vold og overgreb, fordi de gerne vil have opmærksomhed.
- Idéen om, at mænd ikke kan udsættes for vold, fordi manden i det heteroseksuelle forhold bør være stærkere end kvinden.
- Idéen om, at kvinder, særligt med udenlandsk baggrund, ikke kan udsættes for økonomisk vold i form af tvang til at forsørge familien, fordi manden anses for at være familiens forsøger.
- Idéen om, at der i lesbiske parforhold ikke kan være vold, eller hvis der er vold i parforholdet, at volden er “mild”, fordi der er tale om et forhold mellem to kvinder.

Internaliseret bias og konsekvenser

Bias i alle dens former kan have indflydelse på de voldsudsattes følelser, oplevelser og handlemuligheder. Ofte opstår internaliseret bias, hvor en person, der udsættes for stereotypisering, accepterer idéer om egen underlegenhed, mens privilegerede grupper kan udvikle en følelse af berettigelse. Internaliseret bias har negative konsekvenser for den voldsudsattes selvbillede, og påvirker dermed også vedkommendes syn på deres handlemuligheder.

Nedbrydning af stereotype opfattelser

For at forebygge vold er det derfor centralt, at stereotype opfattelser nedbrydes. I relation til kønsbaseret vold er det særligt vigtigt at udfordre stereotype forestillinger om køn. Problemerne ved stereotypisering er eksempelvis beskrevet i Kvindekonventionens artikel 5(a) (Forenede Nationer, 1979) som anvist på næste side.

Kvindekonventionen 5(a):

"De deltagende stater skal tage alle passende forholdsregler for: at ændre mænds og kvinders sociale og kulturelle adfærdsmønstre med henblik på at opnå afskaffelse af fordomme, sædvaner og al anden adfærd, som hviler på den opfattelse, at det ene køn er mere eller mindre værd end det andet, eller på fastlåste kønsroller."

Amerikansk forskning peger på, at anti-diskriminationslovgivning har medvirket til at reducere graden af eksplicit bias, men at der fortsat findes subtile former for bias, som er sværere at lovgive imod (Bilotta et al., 2019). Sidstnævnte kommer i højere grad til udtryk gennem negativ eller ambivalent adfærd eller behandling over for marginaliserede grupper frem for gennem bevidste handlinger eller undladelser (ibid.: 227). Den danske juraprofessor Kirsten Ketscher (2007) fremhæver, at artikel 5(a) i Kvindekonventionen bliver stadig vigtigere, da den understøtter et bredt diskriminationsforbud med fokus på intersektionalitet.

Bias og barrierer i retssystemet

Som nævnt spiller bias – både bevidst og ubevidst – en afgørende rolle for, hvordan voldssager behandles. Bias og stereotype opfattelser hos myndighederne er ofte et udtryk for mangel på voldsfaglig viden, hvilket påvirker retssystemets reaktioner samt de voldsudsattes oplevelser og handlemuligheder. At nedbryde stereotype forestillinger i relation til vold er afgørende for at sikre retssikkerheden for alle voldsudsatte.

For personer med handicap er risikoen for at blive udsat for vold højere end hos andre (Institut for Menneskerettigheder, 2022). Samtidig møder de ofte yderligere barrierer i retssystemet. Det skyldes, at vold mod personer med handicap kan antage andre former end den, der rammer personer uden handicap. Der er derfor et særligt behov for at tilpasse lovgivningen for bedre at sikre rettighederne for personer med handicap og styrke deres adgang til juridisk og social støtte.

Hvordan ser bias ud?

Josephine Amanda Jørgensen er leder af projektet "Til Døden Os Skiller – Ret til islamisk skilsmisse" hos Exitcirklen, en dansk organisation, der arbejder med at hjælpe personer udsat for psykisk vold. Hun understreger vigtigheden af at uddanne fagfolk i at anerkende, at voldsudsatte har forskellige baggrunde og oplevelser. Denne forståelse er afgørende for at undgå bias, når voldsudsatte forsøger at forlade voldelige forhold eller anmelde volden til politiet:

“Der er meget bias mod voldsudsatte. Det kan eksempelvis være i relation til, at nogle fagpersoner kan have en forestilling om, at mennesker med handicap er mindre intelligente end mennesker uden handicap og derfor ikke taler sandt, hvis de fortæller om, at de bliver udsat for vold. Det kan også være i tilfælde, hvor fagpersoner ikke forstår de muslimske kvinder og de særlige udfordringer, som de står overfor.” – Josephine Amanda Jørgensen, leder i Exitcirklen

Bias mod voldsudsatte mænd

Advokat Erbil Kaya udtaler, at samfundsmæssige normer omkring maskulinitet kan påvirke mænds villighed til at anmelde den vold, de har været udsat for. Han påpeger, at mænd ofte føler sig forpligtede til at fremstå stærke og uafhængige, hvilket kan gøre det vanskeligt for dem at søge hjælp. Kaya understreger behovet for at ændre disse kulturelle kodekser, så mænd i højere grad føler sig trygge ved at stå frem og anmelde voldelige overgreb.

“Det skal ændres, at man anses for at være en svag mand, hvis man oplever psykisk vold. Psykisk vold er meget udbredt, og det kan gå ud over alle.”

– Erbil Kaya, advokat

Forperson for Dommerfuldmægtigforeningen, Nina Palesa Bonde, fremhæver, at der i samfundet eksisterer en opfattelse af, at mandlige voldsudsatte forventes at kunne "tåle" mere psykisk vold end kvindelige voldsudsatte. Bonde understreger vigtigheden af en tidlig indsats allerede i folkeskolen for at nedbryde kønsstereotyper i relation til psykisk vold:

“Det ville være fantastisk at fange i folkeskolen. Man kunne undervise i grænser og rettigheder og tale om, at ingen skal udsættes for psykisk vold uanset køn.”

– Nina Palesa Bonde

Center for Voldsforebyggelse arbejder med udgangspunkt i at sikre rettigheder for alle voldsudsatte, uanset køn. Dog er der stadig begrænset viden om mænds udsathed, hvilket skaber et behov for mere oplysning og forskning på området. Følgende case belyser de særlige problematikker, der kan opstå for mænd, der er udsat for psykisk og fysisk vold. Fortællingen fremhæver, hvordan bias – både kønsmæssigt og systemisk – påvirkede hans oplevelse og muligheder for at håndtere volden.

Beretning fra voldsudsat mand (beretning 1)

En mand, J, amerikansk statsborger, var gift med en dansk kvinde, K, i 13 år. J fik lovligt ophold i Danmark gennem familiesammenføring med K. Efter skilsmissen indså J, at han i deres ægteskab havde været udsat for psykisk vold.

K isolerede gennem ægteskabet J fra hans venner og familie, hvilket gjorde ham yderligere isoleret, da han ikke havde et lokalt netværk i Danmark. K ydmygede J ved gentagne gange at sige, at han var "tyk, grim og klam" og nægtede ham intimitet. J oplevede også økonomisk udnyttelse, da K truede ham til at overdrage sin lejlighed og pressede ham til at optage lån. Hun brugte ofte truslen om at få ham smidt ud af landet som en manipulationsmetode, hvilket udnyttede hans afhængighed af ægteskabet for at beholde sit ophold i Danmark.

J's situation blev yderligere forværret af kønsmæssige bias. Som mand havde han svært ved at forstå og acceptere, at han blev udsat for psykisk vold af en kvinde. Han havde aldrig hørt om kvinder som voldelige partnere og oplevede, at samfundets forventninger om, at han skulle "mande sig op" gjorde det endnu sværere for ham at erkende og tale om volden. J oplevede også, at mænd generelt har vanskeligt ved at dele deres følelser, hvilket isolerede ham yderligere.

Systemisk bias spillede også en væsentlig rolle. J oplevede, at danske opholdsregler gjorde det næsten umuligt for ham at forlade ægteskabet. Han var bange for konsekvenserne af en skilsmisse og havde svært ved at finde pålidelig information om sine rettigheder. Myndighederne gav ham modstridende oplysninger, og han følte, at han manglede de nødvendige ressourcer og juridisk bistand til at beskytte sig selv. Da han ikke mente, at han havde nok beviser for volden, turde han heller ikke at fortælle myndighederne om sine oplevelser.

Det var først, da han opsøgte en psykolog, at han fik sat ord på sin oplevelse med psykisk vold. Psykologen hjalp J med at forstå, hvad han havde været udsat for. Han reflekterede efterfølgende over, hvordan hans køn og samfundets forestillinger om mænd og vold udgjorde afgørende barrierer for, at han kunne have søgt hjælp tidligere.

J's beretning illustrerer, hvordan kønsmæssige og strukturelle bias kan forhindre mænd i at erkende og adressere psykisk vold. Den viser også, hvordan disse fordomme kan skabe en betydelig kløft mellem de voldsudsatte og de systemer, der burde støtte dem.

Kønnede versus kønsneutrale tilgange

Istanbulkonventionen fremhæver, at vold mod kvinder er et strukturelt problem, der udspringer af historiske og kulturelle magtforhold mellem kønnene. Dette kønnede fokus er afgørende for at synliggøre og håndtere problemer som kvindedrab, seksuel vold og kønsrelateret diskrimination. Det er også med til at styrke politiske og juridiske indsatser, der sikrer beskyttelse og rettigheder for kvinder, som ellers risikerer at blive overset eller marginaliseret. Ved at rammesætte vold som et kønsbaseret problem giver konventionen en stærk stemme til kvinders oplevelser og fungerer som en løftestang for lovgivning, der kriminaliserer vold mod kvinder i mange lande, herunder Danmark. Dette bidrager til en nødvendig bevidsthed om, at vold mod kvinder ikke kun er et privat problem, men et samfundsanliggende, der kræver kollektiv handling.

Mens konventionens kønnede fokus er en styrke i forhold til at adressere vold mod kvinder, kan det også føre til eksklusion og manglende repræsentation af andre grupper. Mænd, der er udsat for vold – især psykisk og økonomisk vold – kan opleve, at deres udfordringer ikke bliver anerkendt eller prioriteret, da de ikke falder ind under konventionens primære målgruppe. Den kønnede tilgang kan også bidrage til stereotyper, hvor mænd næsten udelukkende anses som voldsudøvere, og kvinder som voldsudsatte. Dette risikerer at usynliggøre de nuancer, der findes i vold i nære relationer, hvor kvinder også kan være voldsudøvere, og mænd kan være ofre. Her må det også antages, at der kan være et betydeligt mørketal, når det handler om mænds voldsudsathed, grundet den omfattende stigmatisering og tabuisering af emnet.

Rapporten "Partnervoldens karakter" fra Lev Uden Vold (2024a) fremhæver, at mænd og kvinder, der oplever partnervold, ofte har forskellige behov for støtte. Kvinder udgør en større andel af voldsudsatte og oplever oftere gentagen, alvorlig vold med omfattende fysiske, psykiske og sociale konsekvenser. Derfor har kvinder typisk behov for længerevarende støtteforløb, herunder krisecenterophold, juridisk rådgivning og specialiseret støtte. Mænd, som oplever partnervold, rapporterer oftere mindre alvorlige former for vold og har generelt et større fokus på behovet for rådgivning og hjælp til at håndtere konkrete problemstillinger. De efterspørger sjældnere krisecentre, men har behov for tilgængelige rådgivnings- og støttetilbud, der er skræddersyet til mænd og deres situation. Rapporten peger også på, at kønsnormer og stigma kan påvirke både mænds og kvinders villighed til at søge hjælp, hvilket kræver kønssensitive tilgange i støttearbejdet.

LGBTQIA+ versus kønsneutrale tilgange

For LGBTQIA+-personer eksisterer yderligere udfordringer. Konventionen nævner ikke specifikt vold i samkønnede parforhold eller transpersoners oplevelser med vold, hvilket kan føre til en manglende forståelse for deres særlige behov og oplevelser. Begrænsningerne ved Istanbulkonventionens kønnede fokus understreger behovet for at udvide dens ramme, så den bedre kan rumme alle ofre for vold, uanset køn eller seksualitet. En kønsinkluderende tilgang ville ikke nødvendigvis underminere fokuset på vold mod kvinder, men snarere supplere det ved at adressere voldens komplekse og multifacetterede natur. En sådan tilgang kan også forebygge køns- og identitetspolarisering.

Forskning viser, at psykisk vold i nære relationer (IPV*) ikke er begrænset til heteroseksuelle forhold, men forekommer blandt alle køn og seksuelle orienteringer, herunder lesbiske og biseksuelle kvinder (LB**). Et komparativt studie i Danmark og Tyrkiet, baseret på 449 lesbiske og biseksuelle personer, viser, at en høj grad af internaliseret heterosexisme kan være en faktor, der øger risikoen for, at LB-personer udøver psykisk vold i parforhold (Ummak, Toplu-Demirtaş & Jessen, 2022). Dette understreger, at magt- og voldsdynamikker ikke kun eksisterer i traditionelle kønsroller, men også formes af minoritetsstress og sociale forventninger i LGBTQIA+-relationer. Minoritetsstress relaterer sig til, at mennesker der oplever udsathed på flere områder, for eksempel diskrimination, sexisme eller fattigdom, erfarer stress på baggrund af at være minoriteter. Kontekstuelle og kulturelle faktorer spiller en afgørende rolle for voldens dynamik, og både omgivelsernes og internaliserede opfattelser af køn og LB-identitet har direkte betydning for forekomsten og karakteren af interpersonel vold. Kønsmæssige fordomme kan yderligere usynliggøre vold blandt kvinder og vanskeliggøre anerkendelsen af voldens dynamikker i LGBTQIA+-relationer. Dette understreger nødvendigheden af en nuanceret forståelse, der udfordrer stereotype opfattelser af køn og vold, og anerkender, at vold i nære relationer er et bredt og komplekst fænomen, der transcenderer seksuel orientering og kønsidentitet.

Det anbefales af Center for Voldsforebyggelse, at mænd og LGBTQIA+-personer også kan være ofre for vold i nære relationer, og sikre, at deres behov og rettigheder bliver integreret i lovgivningen. Der bør fremmes en bredere forståelse af vold, der går ud over traditionelle kønsroller og tager højde for andre former for marginalisering. Samtidig er det vigtigt at udfordre kønsmæssige stereotyper, der stigmatiserer mænd som voldsudøvere eller kvinder som ofre, for at skabe en mere nuanceret og inkluderende tilgang til voldforebyggelse.

* Intimate Partner Violence (intim partnervold)

** Lesbian and Bisexual Women (lesbiske og biseksuelle kvinder)

Mens en kønsneutral tilgang umiddelbart kan synes mere inkluderende, er der risiko for, at fokus på de strukturelle magtforhold mellem kønnene bliver udvandet. Istanbulkonventionen bør derfor ikke forkastes, men snarere suppleres med politikker og initiativer, der adresserer voldens kompleksitet uden at ignorere de kønnede aspekter. Ved at balancere det kønnede fokus med en bredere, mere inkluderende tilgang kan konventionen forblive en stærk ramme for forebyggelse og bekæmpelse af vold, samtidig med at den anerkender og støtter alle ofre. Dette ville styrke dens relevans og effektivitet som et værktøj til at bekæmpe vold i alle dens former.

CFV's tilgang til vold

I relation til CFV's forståelse af vold er det afgørende at fastholde, at vold er synonymt med magt, hvor én part søger kontrol og dominans over en anden. Denne forståelse gælder på tværs af alle relationer og situationer, uanset køn, seksuel orientering eller kulturel kontekst. CFV's tilgang fremhæver derfor, at en effektiv indsats mod vold kræver en grundlæggende forståelse af voldens rod i magtrelationer og en indsats, der udfordrer de strukturer og fordomme, der understøtter voldens forekomst.

ANBEFALING

EFTERVÆRN, LANGSIGTET STØTTE OG FORSKNING

Styrkelse af efterværn og netværk

Det anbefales at styrke efterværn med tilbud om psykologisk og juridisk rådgivning samt netværksdannelse. Disse initiativer skal skabe trygge rammer, hvor voldsudsatte kan bryde isolationen, dele erfaringer og få adgang til ressourcer og støtte.

Langsigtet støtte

Der skal sikres langsigtet støtte til efterværn, der tager højde for voldsudsattes særlige behov. Den langsigtede støtte skal fokusere på at skabe kontinuitet og sikre, at der tages hånd om voldsudsatte over tid.

Forskning

Investering i forskning er nødvendig for at skabe et større vidensgrundlag om mænds voldsudsathed og de særlige kendetegn ved denne problematik. Derudover bør der generelt forskes i voldsforebyggelse for at sikre evidensbaserede og effektive indsatser på området.

Udvidet forståelse af vold

Det er vigtigt at fremme en forståelse af vold, der går ud over traditionelle kønsroller og tager højde for forskellige former for marginalisering, herunder etnicitet, seksualitet, funktionsvariationer og socioøkonomiske forhold. Identificering og udfordring af biases, der fører til, at visse grupper overses eller ikke modtager tilstrækkelig støtte, er afgørende.

Forebyggelse af systemiske bias

Dataindsamling og forskning bør aktivt inkludere grupper, der ofte er underrepræsenterede i statistikker og forskning, såsom mænd, LGBTQIA+-personer, og marginaliserede grupper. Dette vil bidrage til at adressere systemiske bias i forståelsen og håndteringen af vold og sikre, at indsatsen baseres på et mere repræsentativt datagrundlag.

KAPITEL 2:

BARRIERER FOR VOLDSUDSATTE

Anmeldelsesbarrierer

Hos Center for Voldsforebyggelse møder vi mange mennesker som er berørte af vold og som oplever anmeldelsesbarrierer. Anmeldelsesbarrierer er de barriere som voldsudsatte kan møde, hvis de vil anmelde volden ved politiet. De hyppigste anmeldelsesbarrierer er blevet identificeret gennem samtaler, interviews, forskning og evalueringer, og er blevet samlet i denne oversigt. Først og fremmest er det vigtigt at understrege, at mange, der udsættes for vold, ikke er klar over, at psykisk vold er en form for vold, og at mange danskere ikke ved, at psykisk vold er strafbart (Lev Uden Vold, 2024c). Anmeldelsesbarriererne, som voldsudsatte står overfor, kan opdeles i fire hovedgrupper:

Manglende viden om vold

- Mange opfatter vold som noget primært fysisk og forbinder det med behovet for fysiske beviser.
- Der er ofte manglende kendskab til rettigheder, og økonomisk afhængighed af voldsudøveren kan forhindre handling.

Kulturelle faktorer

- Tabu omkring vold og normer, der accepterer voldelig adfærd, spiller en stor rolle.

Frygt, myter og negative erfaringer med politiet

- Voldsudsatte kan frygte at blive mistroet, ikke blive lyttet til eller selv at blive anklaget for vold.
- Tidligere negative erfaringer med politiet eller andres erfaringer, kan forstærke denne frygt.

Frygt for konsekvenser

- Mange bekymrer sig for, at en anmeldelse kan føre til yderligere vold fra voldsudøveren.
- Hvis der er børn involveret, kan der være frygt for, at anmeldelsen påvirker dem negativt eller fører til uønsket myndighedsinvolvering.

CFV har gennem sociale medier inviteret personer, der har været udsat for psykisk vold, og som ikke har anmeldt det til politiet, til anonymt at besvare spørgsmålet:

Hvorfor har du ikke anmeldt den psykiske vold, du har været udsat for?

Jeg vidste ikke, at man kunne det, eller hvordan jeg skulle gribe det an.

Jeg kan ikke bevise det. En del af volden er netop, at det er noget, der foregår i mit hoved.

Det virkede som om, at det ville være mere besværligt end godt.

Det har været for svært at dokumentere volden.

Jeg troede ikke, at det var "slemt nok".

Af frygt for at voldsudøver anvender andre former for vold, tier jeg stille.

Ingen i mit netværk foreslog det.

Jeg var nervøs for, at det ville gå ud over samarbejdet om vores børn.

Jeg var bange for, at jeg ville miste min opholdstilladelse.

Der er mange årsager til, at voldsudsatte ikke anmelder psykisk vold, herunder særligt manglende viden, frygt og bias. I en artikel i Socialt Indblik fra 2022 fortæller direktør for Danner, Mette Marie Yde, om årsagerne til, at psykisk vold ofte ikke anmeldes af de voldsudsatte. Hun forklarer, at mange ikke er klar over, at det, de har været udsat for, er psykisk vold, eller at psykisk vold er strafbart. Derudover kan de voldsudsatte være bekymrede for, at en anmeldelse vil resultere i mere vold, eller at det kan gå ud over fælles børn. Der er også en frygt for, hvordan de vil blive mødt af myndighederne. Yde understreger, at mange voldsudsatte ønsker at komme videre og ikke har lyst til at genbesøge hele deres forholds- og voldshistorie. Hun oplever dog også, at de, der vælger at anmelde volden, ofte beskriver det som en stor forløsning (Holm, 2022a).

Et kvalitativt studie fra 2003 undersøgte barriererne ved amerikanske kvinders anmeldelser af partnervold (Wolf et al., 2003). I studiet blev voldsudsatte kvinder spurgt om, hvorfor de ikke havde ønsket at anmelde den vold, de havde været udsat for. Besvarelsenerne blev analyseret og faldt ind under følgende temaer:

Disponerende karakteristika

Situationelle og personlige faktorer stod ofte i vejen, især forestillinger om kønnede dynamikker i parforhold og en normalisering af vold som en præmis. Barriererne blev forstærkede af manipulation fra voldsudøveren og økonomisk afhængighed.

Frygt og negative erfaringer med politiets reaktioner

Disse barrierer omfattede frygt for at blive mødt med negativt bias eller mistænkeliggjort af politiet. Der var også en frygt for, at voldsudøveren kunne manipulere politiet, hvilket kunne resultere i, at den voldsudsatte selv blev anklaget for vold.

Frygt for mulige konsekvenser

Frykten inkluderede, at en dom ikke ville falde ud til fordel for den voldsudsatte, at en anmeldelse kunne føre til en eskalering af volden, eller at volden kunne få negative konsekvenser for fælles børn og føre til uønsket involvering af sociale myndigheder (ibid.: 123-126).

Ligesom kvindelige voldsudsatte oplever mandlige voldsudsatte også bias og anmeldelsesbarrierer. En britisk spørgeskemaundersøgelse blandt mænd, der havde været udsat for partnervold, undersøgte de anmeldelsesbarrierer og oplevelser med at søge hjælp, som mændene havde (Taylor et al., 2022). Resultaterne viste, at mænds anmeldelsesbarrierer ofte handlede om kønnet bias eller stigmatisering – både fra andre og som internaliserede forestillinger hos dem selv. Barriererne var primært frygtbaserede og indeholdt følgende tematikker:

Frygt for modanklage

En af de største barrierer var frygten for modanklage*, hvor mændene frygtede, at de ville blive anklaget for at være den voldelige part – både af deres partner og af omverdenen. Frygten for ikke at blive troet på og for at blive latterliggjort, hvis de betroede sig til andre, var også en betydelig hindring.

Frygt relateret til børn

For mænd, der havde børn med deres voldsudøver, eksisterede en yderligere barriere: frygten for, at en anmeldelse kunne medføre, at volden blev rettet mod børnene i deres fravær. Der var også en frygt for, at børnene ville afvise dem, hvis de forlod situationen eller anmeldte volden.

Oplevelser med myndigheder

Studiet viste desuden, at mens størstedelen af de voldsudsatte mænd ikke havde kontaktet politiet eller sociale myndigheder, havde de, der gjorde det, ofte oplevet at blive afvist, anklaget eller latterliggjort. Dette skabte yderligere mistillid til systemet og gjorde det sværere for mændene at søge hjælp (Taylor et al., 2022).

Fælles for alle voldsudsatte er at de oplever flere barrierer ved anmeldelse af psykisk vold, primært på grund af manglende viden om lovgivningen og af frygt for konsekvenserne. Selvom nogle vælger at anmelde volden og derigennem oplever en følelse af retfærdighed, er det kun de færreste sager, som fører til domfældelse. Dette peger på et stort mørketal og behovet for mere oplysning og systematisk støtte til voldsudsatte.

Politiets objektivitetsprincip

Politiets objektivitetsprincip er en grundlæggende retsgaranti, der forpligter politiet til at behandle alle parter og oplysninger i en sag neutralt, retfærdigt og uden forudindtagethed.

Princippet indebærer:

- En grundig efterforskning af både forhold, der taler for og imod den mistænkte.
- En upartisk vurdering af alle oplysninger og beviser.
- At undgå, at personlige eller institutionelle fordomme påvirker arbejdet.

Når dette princip ikke overholdes – som når voldsudsatte mænd føler sig mistænkeliggjort eller latterliggjort – underminerer det retssikkerheden og tilliden til retssystemet. For voldsudsatte mænd kan dette føre til yderligere isolation og en forstærket følelse af håbløshed.

*En modanklage opstår, når en person, der er blevet beskyldt for en handling (f.eks. vold), svarer ved at anklage den oprindelige anklager for en lignende eller relateret handling. I konteksten af vold i nære relationer kan dette ske, når en voldsudøver hævder, at det er offeret, der er den egentlige udøver af volden. Modanklager bruges nogle gange som en strategi for at underminere offerets troværdighed eller for at vende opmærksomheden væk fra sig selv.

BEVISUDFORDRINGER I SAGER OM PSYKISK VOLD

Ved indførelsen af bestemmelsen om psykisk vold påpegede Justitsministeriet, at der er særlige bevismæssige udfordringer forbundet med denne sagstype. Ministeriet advarede allerede ved kriminaliseringens indførelse om, at flere sager om psykisk vold muligvis aldrig vil nå domstolene på grund af manglende beviser (LFF 2019-01-09: afsnit 2.2 og 3).

Det fremgår af retspraksis, at politiet under efterforskningen af sager om psykisk vold som udgangspunkt skal afhøre både den forurettede og den mistænkte/sigtede (Anklagemyndigheden, 2022). Derudover foreskrives en række yderligere efterforskningsskridt, såsom indhentelse af kontooplysninger for at undersøge eventuel økonomisk vold; tekniske undersøgelser for at afdække overvågning af den voldsudsatte; samt indhentelse af erklæringer fra psykologer eller andet sundhedspersonale (ibid.: afsnit 2.2.1). Det understreges yderligere, at politiet og anklagemyndigheden i forbindelse med anmeldelsen skal være opmærksomme på den voldsudsattes sårbare situation. Der skal derfor udvises forståelse og anerkendelse af alvoren i denne sagstype (ibid.: afsnit 2.3).

Kompleksiteten i psykisk vold

Bestemmelsen om psykisk vold kræver, at retssystemets aktører analytisk kan identificere mønstre i voldsudøverens adfærd og forstå de subtile metoder, hvorved psykisk vold kan udøves. Dette forudsætter særlig viden om den forurettedes krise- og traumereaktioner (Søberg et al., 2023). I rettens bevisvurdering lægges der stor vægt på, om den forurettedes forklaring er detaljeret, konsistent og troværdig, samt om forklaringen kan understøttes af vidneudsagn og/eller tekniske beviser. Det anbefales derfor, at retssystemets aktører erhverver sig en bedre helhedsforståelse af psykisk vold. I anklageskrifter bør det indledningsvist belyses, hvilken særlig tilstand den forurettede kan befinde sig i (ibid.).

På næste side fremlægger SG fra ekspertgruppen sine erfaringer med politiet. Hun ønskede at anmelde den psykiske vold, da denne var mest fremtrædende i hendes parforhold, men hun oplevede også fysisk vold i forholdet.

Beretning fra en voldsudsat kvinde (beretning 2)

En kvinde, SG, har berettet til Center for Voldsforebyggelse, at hun blev udsat for psykisk vold af sin kvindelige ekspartner, P. De var sammen i to år, hvoraf de boede sammen det sidste år.

P udøvede psykisk vold ved at opstille strenge regler for SG's liv og begrænse hendes sociale kontakter. P pressede også SG til at forsørge dem begge. Da SG forsøgte at forlade P, udviklede det sig til en fysisk konfrontation, hvor P blandt andet tog fat i SG og truede med at ødelægge hendes ejendele. Efterfølgende nægtede P at flytte ud af SG's lejlighed og sendte flere truende beskeder.

Efter bruddet kontaktede SG en krisetelefon for voldsudsatte, der anbefalede hende at anmelde volden til politiet. Sammen med en ven gik SG til politistationen. Her græd hun og forklarede politiet, at hun ønskede at anmelde P for psykisk vold. Politiet havde dog ikke tid til at afhøre hende samme dag og bad hende tage hjem. De tog billeder af SG og tjekkede for blå mærker, mens hun fremviste en skadestuerapport.

En uge senere kontaktede politiet SG for at spørge ind til episoden, hvor P tog fat i hendes håndled. Betjenten kaldte det "en mild form for vold" og spurgte, om SG havde opført sig på en måde, der kunne have provokeret P til at blive voldelig. Han foreslog, at SG skulle tilbagetrække sin anmeldelse, da han mente, at sagen ville blive "ord mod ord." Betjenten stillede ikke spørgsmål om deres forhold eller de trusler, SG havde modtaget. SG følte, at betjenten manglede viden om psykisk vold, og at afhøringen var utryg.

Et par måneder senere modtog SG et brev fra politiet, hvor det fremgik, at de havde afhørt P og SG's ven, men at sagen var blevet henlagt. SG husker ikke at være blevet informeret om muligheden for at søge en bistandsadvokat.

Beretningen belyser væsentlige problemer i håndteringen af psykisk vold og vold i nære relationer i Danmark på både individuelt og samfundsmæssigt niveau. SG's oplevelser viser, hvordan psykisk vold kan manifestere sig gennem kontrol, sociale begrænsninger, økonomisk pres og trusler – ofte i overlap med fysisk vold. Ph.d. Mikele Schultz-Knudsen bemærker:

"Det er et godt eksempel, fordi den isolerede hændelse ikke er psykisk vold, men hvis det er en gentagende hændelse over lang tid, så er det psykisk vold."

Politiets reaktion illustrerer en manglende forståelse for psykisk vold. Episoden blev bagatelliseret som “mild vold”, og SG blev opfordret til at trække sin anmeldelse tilbage. Politiet undlod at undersøge de truende beskeder og kontrolmekanismer, der var en del af voldens mønster, mens manglen på ressourcer yderligere forværrede situationen. SG blev heller ikke vejledt om sine rettigheder, herunder muligheden for en bistandsadvokat, og sagen blev henlagt trods vidneudsagn. Denne oplevelse afspejler generelle problemer med *victim blaming* og manglende anerkendelse af psykisk vold. Disse forhold bidrager til underanmeldelse og forstærker samfundets mørketal, hvor mange tilfælde af psykisk vold aldrig bliver registreret eller håndteret retfærdigt.

Konsulent ved Københavns Politi, Sofie Kjær, udtalte i et interview til Socialt Indblik i 2022, at Københavns Politi arbejder på at dygtiggøre sig i at efterforske sager om psykisk vold ved at forbedre deres afhøring af den forurettede. Hun nævnte desuden, at de ansatte undervises i at identificere og håndtere voldsudsattes krise- og traumereaktioner (Holm, 2022b).

Istanbulkonventionens artikel 50 omhandler kravene til, at de indgåede stater sikrer effektiv retshåndhævelse, herunder indsamling af tilstrækkeligt bevismateriale:

Istanbulkonventionen artikel 50:

”Parterne træffer de lovgivningsmæssige eller andre foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre, at de ansvarlige retshåndhævelsesorganer reagerer omgående og hensigtsmæssigt på alle former for vold omfattet af denne konvention ved at tilbyde offeret tilstrækkelig og omgående beskyttelse.

Parterne træffer de lovgivningsmæssige eller andre foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre, at de ansvarlige retshåndhævelsesorganer reagerer omgående og hensigtsmæssigt i forbindelse med forebyggelse af og beskyttelse mod alle former for vold omfattet af denne konvention, herunder ved anvendelse af forebyggende operationelle tiltag og indsamling af bevismateriale.”

Flere af de voldsudsatte, der har henvendt sig til CFV, fortæller dog, at de har haft en oplevelse af selv at skulle løfte bevisbyrden, når de har været udsat for psykisk vold. Mange har desuden oplevet, at politiet i forbindelse med anmeldelser og efterforskning har fokuseret på, hvorvidt de også var blevet udsat for fysisk vold, fremfor at spørge ind til den psykiske vold, som var anmeldt.

Politiet skal afdække alle aspekter af en potentiel eller igangværende straffesag, herunder undersøge, om der har været fysisk vold i et parforhold. Det er dog essentielt, at dette ikke sker på bekostning af en tilstrækkelig efterforskning af psykisk vold.

En undersøgelse fra 2022 foretaget af Det Europæiske Ligestillingsinstitut (EIGE) viser, at EU-medlemslandene sjældent prioriterer psykisk vold i deres forebyggende voldsindsatser og politiske strategier. Tværtimod nedprioriteres forebyggelse og bekæmpelse af psykisk vold ofte til fordel for et stærkere fokus på fysisk vold (European Institute for Gender Equality, 2022: 78). Dette sker på trods af, at det i forarbejderne til straffelovens § 243 fremgår, at formålet med at kriminalisere psykisk vold blandt andet er at sidestille psykisk vold med fysisk vold.

Særligt strenge dokumentationskrav i udlændingeloven

En særlig problemstilling i sager om vold opstår, når den voldsudsatte har afledt opholdstilladelse. Afledt opholdstilladelse betyder, at en person er blevet familiesammenført med deres ægtefælle, som har opholdstilladelse i Danmark, og den afledte opholdstilladelse afhænger således af, at ægtefællerne fortsat er i et ægteskab. Grundlaget for opholdstilladelsen kan derfor bortfalde, hvis ægtefællerne ikke længere indgår i et partnerskab eller bliver skilt.

Istanbulkonventionens artikel 59(1) pålægger medlemsstaterne at træffe lovgivningsmæssige eller andre foranstaltninger for at sikre, at ofre, hvis opholdsstatus afhænger af deres ægtefælle eller partners status, i særligt vanskelige omstændigheder efter ansøgning kan tildeles selvstændig opholdstilladelse.

Frygten for at miste sit opholdsgrundlag kan medføre, at voldsudsatte vælger at blive i et voldeligt parforhold. Derfor er det afgørende at sikre lovgivningsmæssige rammer, som skaber en vej ud af voldelige ægteskaber eller forhold for personer med afledt opholdstilladelse. Udlændingelovens § 19, stk. 7 indeholder en særlig voldsbestemmelse, der søger at imødekomme denne problemstilling:

Udlændingeloven § 19, stk. 7:

"Ved afgørelsen om inddragelse af en opholdstilladelse meddelt efter § 9, stk. 1, nr. 1, § 9 c, stk. 1, eller § 9 q, stk. 2, skal der tages særligt hensyn til, om opholdsgrundlaget ikke længere er til stede som følge af samlivsophør, der skyldes, at udlændingen eller udlændingens barn har været udsat for overgreb, misbrug eller anden overlast m.v. her i landet. Det gælder uanset varigheden af udlændingens ophold her i landet."

Der er dog flere udfordringer forbundet med anvendelsen af bestemmelsen i udlændingelovens § 19, stk. 7. Volden skal kunne dokumenteres, før bestemmelsen kan gøres gældende. Som gennemgået tidligere, er det ofte meget vanskeligt at bevise psykisk vold. Selv hvis der også er tale om andre former for vold eller overgreb, er det ikke sikkert, at den voldsudsatte har været i stand til at dokumentere volden eller har haft tilstrækkelig viden om, hvordan man kan dokumentere den.

Ifølge en rapport fra Institut for Menneskerettigheder (2023) bør beviskravene i bestemmelsen lempes. Instituttet påpeger, at kravene til at dokumentere volden, bevise at ægteskabet eller samlivet er ophørt på grund af volden, herunder at det er sket på offerets initiativ, samt vise vilje og evne til integration, er alt for tunge at løfte i praksis (Institut for Menneskerettigheder, 2023: 48). Instituttet anbefaler derfor, at Udlændinge- og Integrationsministeriet sikrer, at beviskravene i udlændingelovens § 19, stk. 7 lempes, så den forurettedes forklaring lægges til grund, medmindre forklaringen ikke vurderes troværdig (ibid.: 49). Dertil foreskrives det i Istanbulkonventionens artikel 4(3) at voldsudsatte har ret til beskyttelse “uanset ægteskabelig status, indvandrers- eller flygtningestatus.”

Advisory boardet og følgegruppen har beskrevet udfordringerne relateret til udlændingelovens strenge dokumentationskrav. Størstedelen af medlemmerne fra følgegruppen genkender problematikken fra deres praktiske erfaringer med at arbejde på voldsområdet. Susanne Lodberg, leder af Medusa - et liv uden vold, fremhæver i den forbindelse, at det er almindeligt at voldsudøveren truer den voldsudsatte med, at vedkommende kan miste sin opholdstilladelse i Danmark, hvis den voldsudsatte forlader voldsudøveren, ligesom det blev beskrevet af J i beretning 1. Denne form for vold kaldes af forskere “tvingende kontrol” (Monckton-Smith, 2021), og er en form for psykisk vold, der indebærer systematiske og vedvarende adfærds- og kontrolmønstre, hvor én person søger at dominere og begrænse en andens frihed og selvbestemmelse.

I sagen TfK 2022.383V afgjorde Vestre Landsret, i overensstemmelse med byrettens afgørelse, at den tiltalte mand havde udøvet psykisk vold mod den forurettede kvinde ved at fastholde hende i ægteskabet imod hendes vilje: “Det er endvidere bevist, at hun indordnede sig under hans regler og blev fastholdt i ægteskabet som følge af den nævnte adfærd og hans udsagn om, at hun ville miste sin opholdstilladelse i Danmark og kontakten med sine børn, hvis hun forlod ham.” (TfK 2022.383V, rettens begrundelse og afgørelse - forhold 3). Retten fremhævede her, at det udgjorde et kontrolmiddel, at voldsudøveren brugte sin magt og udnyttede den voldsudsattes afledte opholdsgrundlag til at fastholde hende i ægteskabet som en del af et psykisk voldsregime. Sager som denne illustrerer nødvendigheden af, at domstolene og myn-

dighederne er særligt opmærksomme på den sårbare position, som voldsudsatte med afledt opholdsgrundlag befinder sig i.

Hertil kan der også opstå problematikker, når religiøs praksis hos personer med afledt ophold forbigås i lovgivningen. Ifølge udlændingelovens § 19, stk. 7 skal den voldsudsatte person selv initiere skilsmissen. Men dette afspejler ikke den virkelighed, som nogle voldsudsatte kvinder står overfor, påpeger leder af Exitcirklen, Josephine Amanda Jørgensen. Hun fremhæver, at nogle muslimske kvinder ikke har mulighed for at initiere den islamiske skilsmisse selv, fordi den i så fald ikke anerkendes som gyldig. Det er derfor en strategi, at overtale manden i ægteskabet til at initiere skilsmissen, på trods af udlændingelovens krav. Der eksisterer på den måde en dissonans mellem lovgivningen og kvinders virkelighed:

“Den gældende lovgivning fungerer ikke i praksis, fordi der er mange nuancer i de her sager, som går tabt.” – Josephine Amanda Jørgensen, leder hos Exitcirklen

Ifølge Jørgensen bør man lempe reglerne i udlændingeloven om muligheden for at opnå selvstændigt ophold på grund af vold. For at beskytte denne gruppe kræves en målrettet indsats, hvor både lovgivningen og dens praktiske anvendelse tilpasses for at imødekomme målgruppens særlige behov.

Retspolitiske overvejelser

Bevisbyrden

Det juridiske advisory board og følgegruppen af voldsfaglige aktører påpeger, at det udgør et problem, at voldsudsatte i mange tilfælde forventes selv at fremføre det juridiske grundlag for deres sager ved mødet med kommunen eller retssystemet. Advisory boardet understreger, at det er politiets ansvar at vurdere og kvalificere de forbrydelser, en voldsudsat har været udsat for, da den voldsudsatte ofte kan have svært ved at identificere omfanget og karakteren af volden. Det er derfor essentielt, at politiets afhøringer er struktureret til effektivt at afdække tilfælde af psykisk vold i nære relationer.

”Det er ikke offeret, som skal vurdere, hvad de har været udsat for. De skal blot fortælle, hvad de har været udsat for. Så skal politiet vurdere, hvilken kasse, det skal puttes i.”

– Helle Hald, advokat

Økonomiske barrierer

Ekspertgruppen fremhæver, at forventningen om, at voldsudsatte selv skal fremføre det juridiske grundlag i deres sag, ofte fører til økonomiske belastninger. Mange voldsudsatte bliver nødt til at søge juridisk bistand, hvilket kan være særligt problematisk for personer med begrænsede økonomiske ressourcer. Dette er kritisk, da risikoen for at blive udsat for psykisk partnervold er højere for økonomisk udsatte personer (VIVE & Lev Uden Vold, 2018). Personer med færre økonomiske ressourcer står dermed overfor en dobbelt udfordring: en øget risiko for vold og en manglende evne til at betale for den nødvendige juridiske bistand.

Strukturel ulighed

Advisory boardet påpeger, at det ofte er de mere ressourcestærke voldsudsatte, der formår at få rejst sager. Dette handler ikke kun om økonomiske ressourcer til at ansætte en advokat, men også om deres evne til at indsamle beviser – til trods for, at det ifølge lovgivningen er politiets ansvar at stå for efterforskningen. Denne situation skaber en forskelsbehandling og afslører en strukturel ulighed i adgangen til hjælp og retfærdighed.

Der eksisterer også strukturelle uligheder for personer med afledt ophold. Disse er i særligt sårbare positioner, og møder ekstra barrierer i retssystemet i form af udlændingelovens strenge dokumentationskrav. For personer med afledt ophold kan retssystemet tillige være vanskeligt at navigere i, især hvis de selv skal løfte bevis-

byrden i sager, som i forvejen er svære at dokumentere. Hertil kan der eksistere uoverensstemmelser mellem religiøs praksis og lovgivning, som ikke tager højde for den levede virkelighed hos voldsudsatte personer, der følger specifikke religiøse doktriner omkring initiering af skilsmisse. På den måde skaber lovgivningen ulighed i tilgængeligheden til hjælp, hvilket en lempelse af udlændingeloven vil § 19 stk. 7 kunne afhjælpe.

Ressourcer

Afhøringer af psykisk voldsudsatte kræver betydelig tid og ressourcer på grund af den komplekse natur af psykisk vold og manglen på fysiske beviser. Advisory board-gruppen påpeger derfor, at ressourcerne til efterforskning af disse sager bør prioriteres højere.

Advisory board-gruppen foreslår, at politiet udvikler og implementerer en standardiseret model for efterforskning af psykisk vold. Det bør overvejes at lade psykologer deltage i afhøringerne for at sikre, at relevante og præcise spørgsmål stilles – især spørgsmål, der afdækker krænkerens bevidsthed om den krænkende adfærd. Advokat Helle Hald fremhæver, at mange afgørelser om psykisk vold stammer fra Nykøbing Falsters politi, som har udviklet en model for, hvordan denne type sager kan efterforskes effektivt. Dette understreger behovet for, at politiet opnår specialiseret viden om, hvordan sager om psykisk vold håndteres korrekt.

Både advisory board-gruppen og følgegruppen roser oprettelsen af enhederne for Stalking, Vold i nære relationer, Æresrelaterede forbrydelser og Voldtægt, kaldet SVÆV-enhederne, inden for politiet. Disse specialenheder er dedikeret til håndtering af komplekse sager om vold i nære relationer og blev oprettet som en del af aftalen om politiets og anklagemyndighedens økonomi for 2021-2023. Det anerkendes, at SVÆV-enhederne yder en mere effektiv, specialiseret og konsistent indsats i behandlingen af voldssager, hvor den forurettede og gerningspersonen har en eksisterende relation. Ifølge grupperne er SVÆV-enhederne et positivt eksempel på, hvordan specialiserede, nationale indsatser inden for politiet kan forebygge og bekæmpe denne type vold.

Et juridisk eller voldsfagligt sprog

Følgegruppen understreger vigtigheden af at opkvalificere myndighedspersoners voldsfaglighed, især i forbindelse med sager om psykisk vold. Det er vigtigt, at myndighederne forstår og anvender “voldsfagligt sprog” – en terminologi og forståelse for voldsbegreber og psykologiske mekanismer, som anvendes af personalet på krisecentre og i voldsfaglige organisationer. Susanne Lodberg, leder af Medusa – et liv uden vold, udtaler:

”Det kan nogle gange være nemmere for os [som voldsfagligt personale] at indstille os på, at vi skal tale jurist-sprog, end at få myndighederne til at tale voldsfagligt sprog.”

“Det er et problem for retssikkerheden, at borgeren ikke ved, hvad vedkommende kan forvente. Og om borgeren er heldig at en politikreds er god til at behandle lige præcis den type sag.”
– Sascha Tolstrup, jurist hos Dansk Stalking Center

Denne indsigt fremhæver behovet for en mere integreret tilgang, hvor myndighedspersoner bliver trænet i at anvende voldsfaglig terminologi og forstå de psykologiske dynamikker, der kendetegner psykisk vold. Dette vil kunne sikre en bedre kommunikation og en mere effektiv indsats for at hjælpe voldsudsatte.

Både det juridiske advisory board og følgegruppen understreger nødvendigheden af, at myndighederne har forståelse for de forskellige traumereaktioner hos voldsudsatte, herunder sikkerhedsadfærd som en strategi for at beskytte sig selv. Sikkerhedsadfærd kan eksempelvis indebære, at den voldsudsatte følger voldsudøveren, for at undgå eskalering af konflikt. En sådan adfærd kan fejlagtigt fortolkes som frivillig kontakt med voldsudøveren, hvilket kan komplicere retssager om psykisk vold. Det er derfor afgørende, at myndighederne tager højde for disse reaktioner i deres arbejde.

ANBEFALING

VIDENSARBEJDE, GRUND- OG SPECIALISERET UDDANNELSE OG INFORMATION

Systematisk videns- og oplysningsarbejde

Der bør etableres et systematisk videns- og oplysningsarbejde, der styrker politiets forståelse af psykisk vold og øger opmærksomheden på voldsudsatte borgeres rettigheder. En struktureret indsats på dette område kan forbedre politiets evne til at efterforske sager og identificere mønstre i voldens dynamikker.

Grund- og specialiseret uddannelse af politiet

Der er behov for målrettet uddannelse af politiet i at genkende og håndtere psykisk vold. Dette inkluderer forståelse af kontrol, trusler og økonomisk pres som væsentlige elementer i volden. Beretning 2 om SG illustrerer tydeligt, hvordan manglende uddannelse kan føre til, at sager om psykisk vold ikke behandles tilstrækkeligt. En opkvalificering af politiet vil sikre en mere kompetent og helhedsorienteret tilgang til disse sager.

Informering og muligheder for støtte

Det er essentielt, at voldsudsatte informeres om deres muligheder for støtte og hjælp. Ved at kombinere en opkvalificering af politiet med en målrettet oplysningsindsats rettet mod borgerne, kan retssikkerheden styrkes. Dette vil bidrage til en mere seriøs og effektiv håndtering af sager om psykisk vold, samtidig med at det øger tilliden til systemet.

KAPITEL 3:

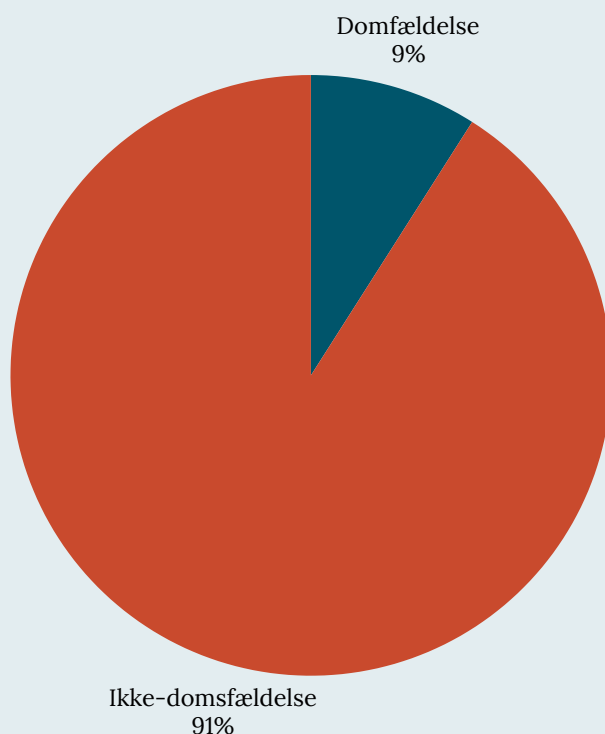
PSYKISK VOLD OG RETSSYSTEMET

Gennemgang af domsresuméer

Denne rapport er en gennemgang af 33 udvalgte domsresuméer af straffesager afgjort efter straffelovens § 243 om psykisk vold. Ud af disse 33 sager, som alle relaterer sig til vold i parforhold, udgør psykisk vold en væsentlig del i 21 af sagerne, og disse 21 er derfor blevet analyseret specifikt i gennemgangen. Dommene er hentet fra Anklagemyndighedens hjemmeside og Karnov.

I de færreste tilfælde anmeldes psykisk vold, og i endnu færre tilfælde fører anmeldelserne til domsafsigelse (Lev uden Vold, 2024b), hvilket efterlader et stort mørketal. Ifølge en undersøgelse fra Det Kriminalpræventive Råd i 2021 angiver omkring 108.000 danskere mellem 16-74 år at have været udsat for psykisk vold. Alligevel har antallet af anmeldelser om psykisk vold stabilt ligget på omkring 500 årligt de seneste år, og kun 80 sager er blevet behandlet i retten (Det Kriminalpræventive Råd, 2021). I 2023 blev der registreret 523 anmeldelser, men kun 48 af dem førte til domfældelse (Lev Uden Vold, 2024b).

Figur 1 Anmeldelser af psykisk vold i 2023

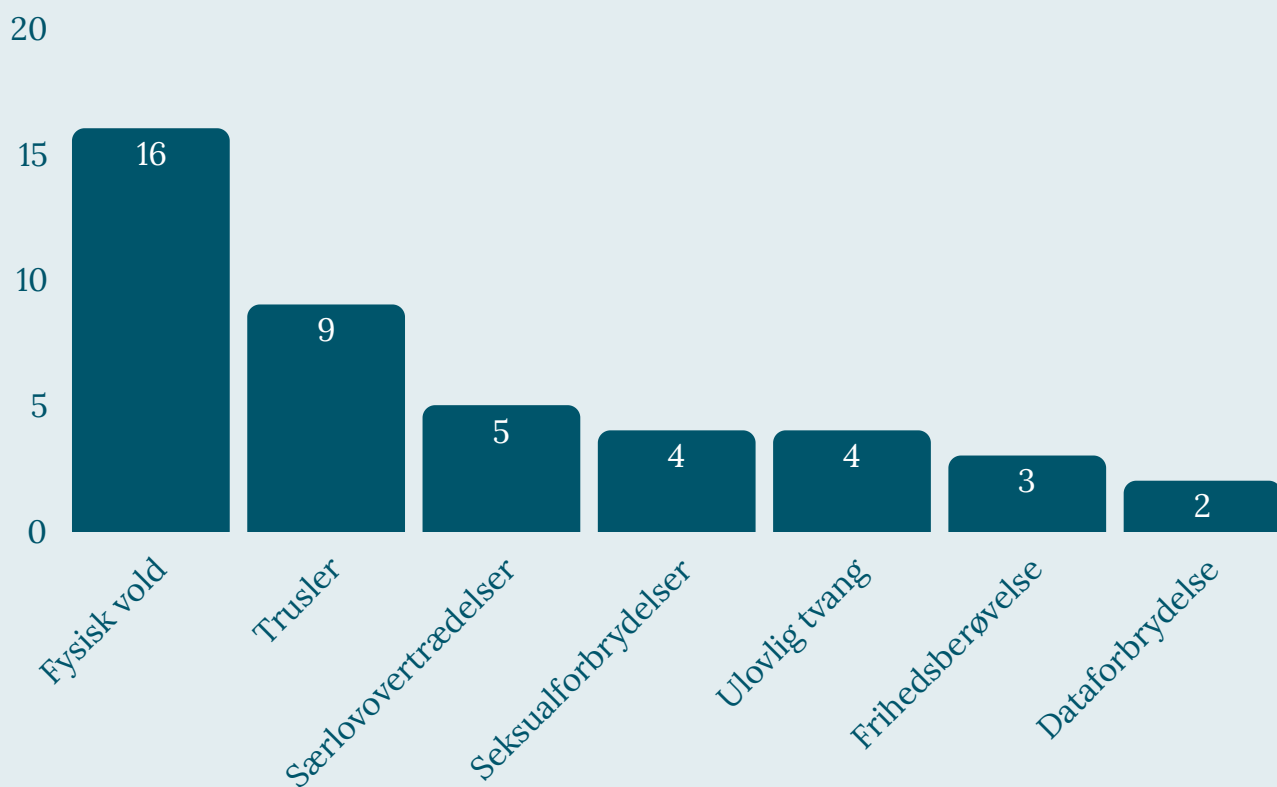

Tendenser fra gennemgang af retspraksis

Forskellige forbrydelser i sammenstød med hinanden

Der er kun to afgørelser, hvor der alene er sket domfældelse efter straffelovens § 243. I 19 ud af 21 tilfælde er der også sket domfældelse for andre forhold. Dette viser, at tiltalte i sager om psykisk vold sjældent dømmes for psykisk vold alene, men typisk også for andre lovovertrædelser, der optræder i sammenstød med psykisk vold. I 16 ud af 21 tilfælde (cirka 76%) er den tiltalte blevet dømt for simpel eller grov fysisk vold i sammenstød med psykisk vold, og i ni ud af 21 tilfælde (cirka 43%) er den tiltalte blevet dømt for trusler i sammenstød med psykisk vold. I fem ud af 21 tilfælde (cirka 24%) er den tiltalte blevet dømt for overtrædelse af en særlov i sammenstød med psykisk vold. I fire ud af 21 tilfælde (cirka 19%) er den tiltalte blevet dømt for en seksualforbrydelse i sammenstød med psykisk vold. I fire ud af 21 tilfælde (cirka 19%) er den tiltalte blevet dømt for ulovlig tvang i sammenstød med psykisk vold. I tre ud af 21 tilfælde (cirka 14%) er den tiltalte blevet dømt for frihedsberøvelse i sammenstød med psykisk vold. I to ud af 21 tilfælde (cirka 10%) er den tiltalte blevet dømt for at krænke den forurettedes privatliv ved at skaffe sig uberettiget adgang til data eller videredele data.

Figur 2 Domsfældelser for psykisk vold sammen med andre lovovertrædelser
Se bilag 1 for sagernes afgørelsesnumre

Tiltalte er en mand og forurettede er en kvinde eller et barn

Den tiltalte er i alle de undersøgte sager en mand, mens den forurettede enten er en kvinde eller et barn. I fire ud af 21 tilfælde (cirka 19%) har den tiltalte haft eller har et misbrug. Det Kriminalpræventive Råd dokumenterer en klar sammenhæng mellem brugen af rusmidler og risikoen for at begå kriminalitet (Det Kriminalpræventive Råd, u.å.). Ifølge et faktaark fra Alkohol & Samfund angav cirka 26.000 voldsudsatte i 2019, at deres gerningsperson var påvirket af alkohol (Alkohol & Samfund, 2019). En undersøgelse fra Børnerådet (2017) blandt 4.039 elever i 7. klasse viser desuden, at børn fra hjem med misbrug har en markant større risiko for at blive udsat for vold. Det er derfor ikke overraskende, at misbrug optræder som en faktor i flere af sagerne.

I tre ud af 21 tilfælde (cirka 14%) har den tiltalte ADHD. ADHD-foreningen peger på, at personer med ADHD hyppigere optræder i kriminelle sammenhænge, hvilket blandt andet skyldes høj impulsivitet og vanskeligheder med at forudse konsekvenser (ADHD Foreningen, 2022). Forskning fra den danske Femicide Watch (2023) understøtter, at impulsivitet og behov for spænding er almindelige karakteristika blandt gerningsmænd i drabssager, herunder dem med ADHD-diagnoser.

I tre ud af 21 tilfælde (cirka 14%) fremgår det, at den tiltalte udviste en meget høj grad af jalousi, eller at forholdet var præget af dette. Ifølge forsker Jane Monckton-Smiths analyse af 372 kvindedrab i England er jalousi og besiddelsestrang farlige faktorer, der ofte fører til partnerdrab (Monckton-Smith, 2020). Denne konklusion understøttes af danske data fra Femicide Watch (Femicide Watch 2023; Center for Voldsforebyggelse 2024a), hvor jalousi fremgår som det hyppigst registrerede drabsmotiv.

Tiltalte og forurettede er ofte samlevende

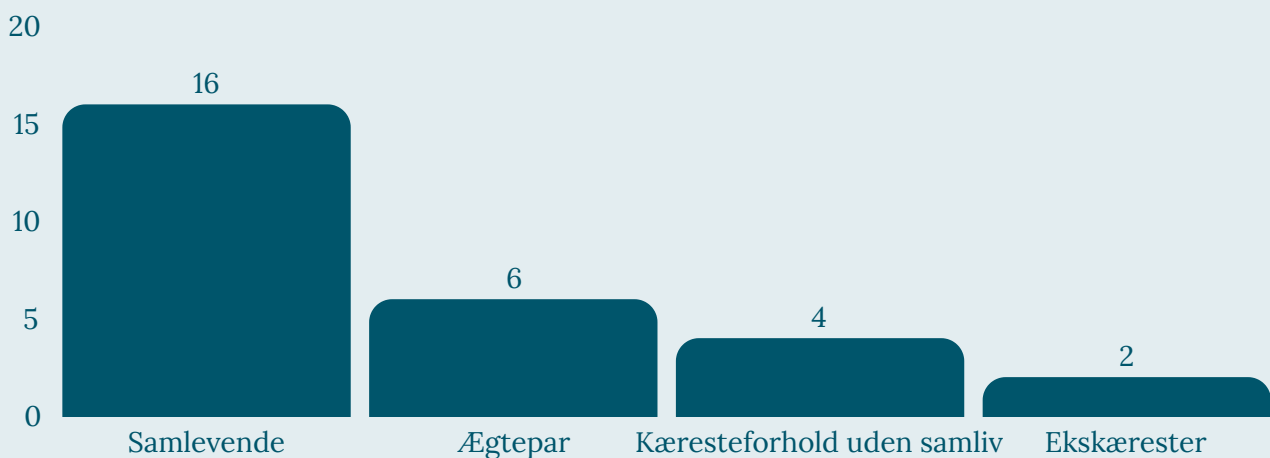
I 16 ud af 21 tilfælde (cirka 76%) er forurettede og tiltalte samlevende. I seks ud af 21 tilfælde (cirka 29%) er de et ægtepar, mens der i fire ud af 21 tilfælde (cirka 19%) er tale om kæresteforhold eller lignende, hvor parterne ikke er samlevende. I to ud af 21 tilfælde (cirka 10%) har tiltalte udøvet psykisk vold over for en ekskæreste. Ifølge en undersøgelse foretaget af Det Kriminalpræventive Råd oplyser halvdelen af dem, der blev udsat for psykisk vold i 2022, at gerningspersonen var en nuværende eller tidligere partner. En gennemgang af relationerne mellem den tiltalte og den forurettede i de 21 sager tegner et billede af, at de fleste er samlevende, men at der også er andre typer af konstellationer. Der kan eksempelvis være tale om psykisk vold i mere on-off-forhold, hvor den tiltalte og den forurettede ikke længere bor

sammen, aldrig har gjort det, eller hvor de er ekskærester. Data fra det danske Femicide Watch 2001-2021 viser, at 77% af femicides er begået af kvindens (eks)partner (Femicide Watch, 2022).

De forurettede i afgørelserne er kvinder, fælles børn eller særbørn. I ét tilfælde havde fællesbarnet, som blev udsat for vold, autisme, ADHD og mental retardering, og i ét andet tilfælde led den forurettede af en personlighedsspaltning*. Undersøgelsen fra Børnerådet fra 2017 viser også, at børn med en diagnose som ADHD, ADD, autisme, OCD, Tourette eller en anden etnisk baggrund end dansk har en større risiko for at blive udsat for vold end andre børn (Børnerådet 2017).

De data, der kan udledes om tiltaltes og forurettedes karakteristika fra domsgennemgangene, stemmer således overens med nævnte forskning om kriminalitet og vold. I flere tilfælde spiller flere risikofaktorer sammen, såsom misbrug, neurodivergens og jalousi. En stor del information om karakteristika relateret til både den tiltalte og den forurettede er undladt i domsresuméerne, hvorfor det er tænkeligt, at flere ubenævnte forhold spiller en rolle.

Figur 4 Fordeling af forholdstype i sager om psykisk vold

*Personlighedsspaltning, også kendt som dissociativ identitetsforstyrrelse (DID), er en psykisk lidelse, hvor en person oplever to eller flere distinkte personligheder eller identiteter. Hver af disse identiteter kan have sin egen måde at tænke, føle og handle på og kan i nogle tilfælde have forskellige minder og præferencer, som personen ikke altid husker, når en anden identitet tager over.

Voldsformer

Digital og teknologisk vold

Bestemte voldselementer i relation til digital og teknologisk vold går igen i domsresuméerne, selvom tiltalte ikke altid dømmes for dem. I 15 ud af 21 tilfælde (cirka 71%) er det blevet beskrevet, at den tiltalte har udøvet digital stalking. Dette kan eksempelvis ske ved brug af GPS-tracking for at spore den forurettedes position, overvågning af den forurettedes beskeder, deling af den forurettedes nøgenbilleder, fratagelse af den forurettedes telefon eller lignende. Det er således udbredt i sagerne, at den tiltalte bruger digitale og teknologiske midler som en del af den psykiske vold. Dette er noget, retten ofte fremhæver og lægger vægt på. Malte Kolze, leder af Justitias tværfaglige indsats, påpeger, at politiet har svært ved at efterforske digitale sager:

“Vedrørende digital økonomisk kriminalitet handler det også om, hvorvidt offeret har kendskab til brugen af sin [digitale] signatur, og om man har samtykket.”

Advokat og forperson i Medierådet for Børn og Unge, Miriam Michaelsen, erfarer ligeledes en sammenhæng mellem sager om psykisk vold og sager om digital vold samt digitale krænkelse. Hun har tidligere set flere sager, hvor folk er blevet dømt for chikane og digitale krænkelse. Det er hendes opfattelse, at hvis disse sager blev rejst i dag, ville anklagemyndigheden også rejse tiltale for psykisk vold. Michaelsen forklarer endvidere, at i sager om digital vold og krænkelse er der ofte en eksisterende eller tidligere relation mellem den voldsudsatte og voldsudøveren. Den digitale vold udspiller sig i en form for "parallelt" univers, hvilket gør den særligt udfordrende at bekæmpe.

Den voldsudsatte kan have et behov for at bevare kontakten med voldsudøveren af frygt for, hvad personen kan finde på, hvis kontakten brydes. Ifølge Michaelsen minder dette meget om, hvad der ses i sager om psykisk vold, hvor den voldsudsatte typisk udviser en lignende sikkerhedsadfærd.

Michaelsen fremhæver, at retssystemet skal være opmærksomt på voldsudøveres brug af digitale og teknologiske midler og undgå *victim blaming* og *slut shaming*. Hun illustrerer dette med et eksempel:

“Det er essentielt, at retssystemet ikke victim-blamer og slut-shamer. Når en person går til politiet og siger: 'Jeg er blevet franarret mit password, og nu har jeg fået stjålet intime billeder, som bliver delt på nettet', så er det vigtigt, at den forurettede ikke møder en politibetjent, der siger: 'Det var da også dumt af dig at aflevere dit password'. Betjenten skal prøve at forstå, at de, som udøver digital kriminalitet, er blevet vildt dygtige til at narre folk, og at det ofte hænger sammen med noget større.”

- Miriam Michaelsen, advokat

Michaelsen understreger desuden, at marginaliserede kvinder kan være særligt udsatte for digital vold og krænkelse. For eksempel kan det være en alvorlig krænkelse for en muslimsk kvinde at få delt et billede uden tørklæde, men nogle myndighedspersoner kan have svært ved at forstå dette, fordi det ikke passer ind i deres forståelse af vold og krænkelse. Michaelsen påpeger derfor, at digital vold kan tage mange forskellige former, og at myndigheder skal være opmærksomme på denne kompleksitet.

Seksualiseret psykisk vold og latent vold

Også i relation til seksualiseret psykisk vold og latent vold var der beskrevne voldselementer i domsresuméerne, som tiltalte ikke blev dømt for.

Definition af seksualiseret psykisk vold:

“[...] Seksualiseret vold i et parforhold er, når en person direkte eller indirekte tvinger eller presser sin partner til seksuelle handlinger eller udsætter partneren for uønsket seksualiseret adfærd eller sprog.” (Danner u.å.)

Definition af latent vold:

“Latent vold er en særlig form for psykisk vold, hvor den voldsudsatte konstant frygter for, hvornår volden sker igen. Den voldsudsatte vil forsøge at tilpasse sin adfærd for at undgå, at volden opstår.” (Bryd Tavsheden u.å.)

I 13 ud af 21 tilfælde (cirka 62%) er det blevet beskrevet, at den tiltalte har udøvet en form for seksualiseret psykisk vold. I langt de fleste tilfælde tager den seksualiserede psykiske vold form af nedladende og seksualiseret sprogbrug eller påstande om utroskab. Der er også eksempler på den tiltaltes kontrol af den forurettedes påklædning eller udseende, at den tiltalte mener, han har krav på at kende alle den forurettedes tidligere seksuelle erfaringer i detaljer, tvang til sex ved latent vold, samt at den tiltalte udokumenteret har beskyldt den forurettede for at begå overgreb mod sine egne børn.

Trusler om selvmord

I 4 ud af 21 sager (cirka 19%) har den tiltalte truet med at begå selvmord, hvis den forurettede forlod ham. Disse trusler kan være en alvorlig form for psykisk vold, der bruges til at fastholde kontrol over den forurettede.

Religiøs vold

I 3 ud af 21 sager (cirka 14%) har den tiltalte udøvet en form for religiøs vold som en del af den psykiske vold. Denne vold manifesterer sig blandt andet ved:

- At beskyldte den forurettede for at være "æreløs".
- At tvinge den forurettede til at læse op fra Bibelen foran den tiltalte.
- At kalde den forurettede for en "synder" og fortælle hende, at hun vil ende i helvede.

I ét tilfælde omfattede volden også ulovlig fastholdelse i et ægteskab.

Josephine Amanda Jørgensen, leder hos Exitcirklen, arbejder med at hjælpe kvinder, særligt muslimske, med at forlade voldelige ægteskaber. Hun forklarer, at fastholdelse i religiøse ægteskaber er en form for psykisk vold, der ikke kun findes i islam, men også i andre trossamfund. Jørgensen foretrækker at bruge udtrykket "tvingende kontrol" frem for "negativ social kontrol," fordi det mere præcist beskriver magtudøvelsen og undgår at stigmatisere specifikke religioner

"Jeg kan ikke lide begrebet 'negativ social kontrol', fordi det indbyder til, at kontrollen er rettet imod et bestemt trossamfund."

– Josephine Amanda Jørgensen, leder hos Exitcirklen

Hun påpeger, at det ikke er religionen i sig selv, der er problemet, men måden, hvorpå den bruges som et redskab til undertrykkelse som led i psykisk vold. Jørgensen beskriver, at hun har mødt kvinder i ægteskaber, hvor deres mand brugte religion som begrundelse for vold. For eksempel kan manden kræve sex af sin kone med den begrundelse, at deres religion giver ham ret til det, uanset om kvinden har lyst eller ej. På denne måde bliver religion brugt som et magtmiddel til at kontrollere og undertrykke den voldsudsatte.

Ifølge Jørgensen mødes mange muslimske kvinder, der oplever tvingende kontrol, med bias, når de opsøger myndighederne for at få hjælp til at forlade voldelige forhold. Hun forklarer, at nogle myndighedspersoner har svært ved at forstå kvindernes særlige udfordringer, især fordi de ikke ligner noget, myndighederne genkender fra danske normer.

“Min oplevelse er, at nogle myndighedspersoner siger til kvinderne, at den islamiske skilsmisse er ligegyldig. Derved underkender de kvindens egne ønsker. I mange tilfælde kan det være nødvendigt for kvinden at få en islamisk skilsmisse for at forlade det voldelige ægteskab, og for at hendes nærmiljø anerkender, at hun er blevet skilt.”
– Josephine Amanda Jørgensen, leder hos Exitcirklen

Jørgensens udtalelse understreger behovet for, at myndigheder møder voldsudsatte kvinder med forståelse og respekt for deres kulturelle og religiøse kontekst, så de kan få den nødvendige hjælp til at bryde med volden.

Økonomisk vold

I 4 ud af 21 sager (cirka 19%) fremgår det, at den tiltalte har udøvet økonomisk vold som en del af psykisk vold. Eksempler på økonomisk vold inkluderer:

- Overvågning af den forurettedes indtægter og udgifter.
- Pres for at dække den tiltaltes udgifter.
- Krav om at gennemgå den forurettedes lønsedler.
- Forsøg på at kontrollere den forurettedes økonomi.
- Tvungen optagelse af lån.

I samme antal sager (19%) fremgår det, at den tiltalte har udøvet materiel vold, herunder bortskaffelse eller destruering af den forurettedes personlige ejendele som en form for kontrol. Dette skete ofte med den begrundelse, at ejendele skulle indeholde spor fra eks partnere.

Økonomisk vold i retlig kontekst

Strafferetligt er økonomisk vold en del af psykisk vold. Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen om psykisk vold i straffeloven, at handlingsmønsteret i relation til psykisk vold involverer, at den forurettede bestemmes over eller kontrolleres på en "enevældig" og "hensynsløs måde". Ifølge Justitsministeriet kan der være tale om forskelligartede handlinger eller undladelser. Det nævnes, at kontrollen kan tage form af at nægte en samlever eller ægtefælle at søge arbejde eller tage kontrol over en persons økonomi (LFF 2019-01-09 nr. 139, bemærkninger til de enkelte bestemmelser, til nr. 2).

Det bør dog understreges, at der ikke findes en entydig definition af økonomisk vold i dansk strafferet, og at voldsformen ikke er kriminaliseret i sin egen ret.

Definitioner af økonomisk vold

Det Europæiske Ligestillingsinstitut (EIGE) definerer, at økonomisk vold statistik set er:

"Enhver handling eller adfærd, der forårsager økonomisk skade på et individ."
(European Institute for Gender Equality 2023: 1, egen oversættelse)

Tænketanken Justitia anvender i deres rapport om økonomisk vold en mere præcis definition:

"Økonomisk vold er handlinger, der fratager en person kontrol over ressourcer som penge og ejendom. Det omfatter også dominans, manipulation og udnyttelse af økonomiske forhold til at undertrykke en anden, ofte indenfor parforhold og familierelationer." (Justitia 2023: 4)

Istanbulkonventionen anerkender økonomisk vold som en del af kønsbetinget vold. Artikel 3(a) definerer vold mod kvinder som alle former for overlast, herunder økonomisk. Artikel 18 pålægger konventionens parter at fremme økonomisk uafhængighed for kvindelige voldsudsatte.

Eksempler på økonomisk vold

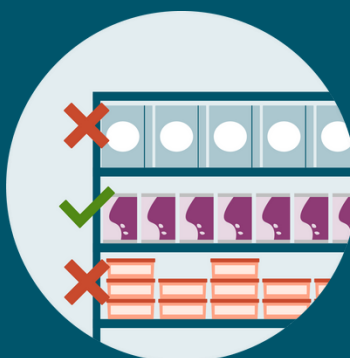
Nægtelse af adgang til egne penge eller en fælles bankkonto

Nægtelse af en persons mulighed for at tjene egne penge eller tvang til at aflevere egen løn

Gældsætning uden samtykke

Tvang til at bruge penge på bestemte ting

Brug af fælles børn som en arena for økonomisk (og juridisk) magt

Tvang til modydelser for at få adgang til egne penge

Tvang til at leve under et meget stramt budget, eller kun at tildele en person lommepenge at leve for

Uddrag fra ekspertgruppens beretninger om psykisk og økonomisk vold

Beretning 1: Manden J og kvinden K

En mand (J) og hans danske ægtefælle (K) var gift i 13 år. J, der er amerikansk statsborger, fik lovligt ophold i Danmark gennem familiesammenføring med K. Efter deres skilsmisse indså J, at ægteskabet havde været præget af psykisk og økonomisk vold. Ifølge J pressede K ham til at optage lån, som hun brugte på møbler, rejser og middage. J ejede desuden en lejlighed, som han blev truet til at overdrage til K. Truslen om, at K kunne få ham udvist fra Danmark, blev brugt som et manipulationsredskab til at kontrollere ham. Dette resulterede i betydelig gæld for J, som stadig påvirker hans økonomi.

Beretning 2: Kvinderne SG og P

En kvinde (SG) har rapporteret om psykisk vold, som hun oplevede fra sin kvindelige ekspartner (P) gennem deres to år lange forhold. Ifølge SG var økonomisk vold en integreret del af den psykiske vold. P pressede SG til at betale huslejen for dem begge og manipulerede hende til at overføre penge til P, når P ikke selv kunne betale for sine udgifter. Derudover forstyrrede P SG's arbejdsliv ved at holde hende vågen til sent om natten, hvilket førte til udmattelse og påvirkede SG's evne til at passe sit job. Til sidst måtte SG opsiges sit arbejde og påtage sig flere småjobs for at håndtere den gæld, hun stiftede som følge af P's økonomiske manipulation.

Beretning 3: Mor M og datteren K

En mor (M) henvendte sig til Center for Voldsforebyggelse vedrørende sin datter (K), som har et mentalt handicap og blev udsat for psykisk og økonomisk vold af sin ekspartner. Den økonomiske vold begyndte, da ekspartneren fik K til at tro, at han havde købt et dyrt ur til hende, som hun selv havde betalt for uden at vide det. Ekspartneren manipulerede også K til at bede sin mor om penge og aflevere sine lommepenge til ham. Han forsøgte desuden at få adgang til K's økonomi, men blev forhindret af bankpersonale, som var bekendt med, at M havde fuldmagt over K's økonomiske forhold. Ekspartnerens adfærd udnyttede K's kognitive nedsættelse og skabte betydelige økonomiske og psykologiske udfordringer for K og hendes mor.

Tabel 2: Retlige udkom og sanktioner for forskellige voldstyper
Se bilag 2 for sagernes afgørelsesnumre

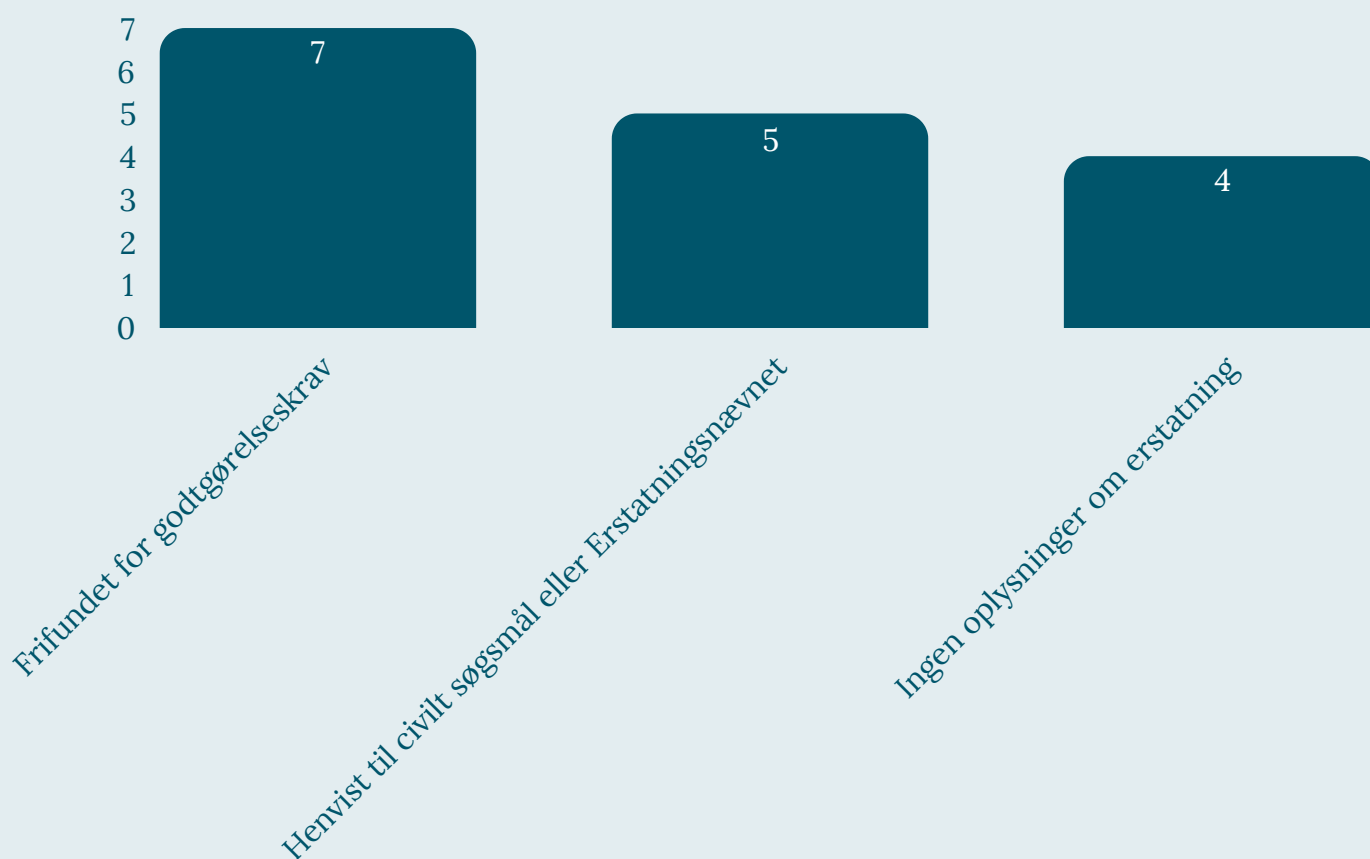
Voldstype	Hyppigt retligt udkom	Kommentar
Trusler om drab og forfølgelse	2 års fængsel i gennemsnit	Ofte kombineret med andre voldstyper
Materiel vold	Betinget fængsel og samfundstjeneste	Straffen afhænger af skadens omfang og tidligere domme
Psykisk vold og tvang	Kombineret straf med psykiatrisk vurdering	Udføres ofte gennem langvarig kontrol og manipulation
Seksuel krænkelse og psykisk vold	Fængselsstraffe på op til 4 år	Omfatter ofte gentagne episoder
Religiøs vold	Sager med mildere straffe	Indebærer kontrol over adfærd og påklædning i religiøse sammenhænge
Økonomisk vold (fx. tilbageholdt løn)	Krav om compensation og bøder	Ofte relevant i sager med økonomisk afhængighed

Gennemgangen af retspraksis viser, at økonomisk vold ofte resulterer i mildere straffe som betinget fængsel eller økonomiske sanktioner, især hvis de økonomiske skader vurderes som mindre alvorlige. Økonomisk vold optræder desuden hyppigt i kombination med andre forbrydelser såsom psykisk vold, fysisk vold eller trusler. Denne kombination gør det vanskeligt at adskille og vurdere økonomisk vold som en selvstændig faktor i strafudmålingen.

Erstatning og/eller godtgørelse

I domsresuméerne fremgår der typisk intet om erstatning og/eller godtgørelse. Gennemgangen viser, at gennemsnittet af tilkendt erstatning og godtgørelse er cirka 15.743 danske kroner. I 7 ud af 21 tilfælde (cirka 33%) er den tiltalte blevet frifundet fra at betale godtgørelseskrav. I 5 ud af 21 tilfælde (cirka 24%) er spørgsmålet om erstatnings- eller godtgørelseskrav blevet henvist til behandling ved et civilt søgsmål eller i Erstatningsnævnet. I 4 ud af 21 tilfælde (cirka 19%) fremgår der ikke noget om erstatning eller godtgørelseskrav.

Figur 5 Fordeling af afgørelser om erstatning og godtgørelse i sager om psykisk vold

Retspolitiske overvejelser

Definitioner og forståelser

Økonomisk vold er en kompleks problematik, hvor manglende definition og juridisk præcisering skaber udfordringer i både forståelse og håndtering. Der er behov for en detaljeret juridisk vejledning, der definerer økonomisk vold som en del af psykisk vold. En sådan vejledning vil bidrage til at skabe en ensartet tilgang på tværs af myndigheder og krisecentre, hvor forskelle i voldsforståelser ofte fører til misforståelser og ineffektiv kommunikation.

Som tidligere nævnt arbejder myndigheder og voldsfagligt personale ofte med forskellige forståelser af vold og anvender forskellige faglige sprog. Dette gælder også økonomisk vold. Mens politiets tilgang er centreret omkring kriminalisering og straffelovens bestemmelser, arbejder krisecentre ofte ud fra et bredere spektrum af voldsformer, hvor bevisbyrden ikke nødvendigvis løftes i en strafferetlig kontekst. Denne divergens kan føre til udfordringer i samarbejdet mellem de forskellige aktører og dermed påvirke hjælpen til de voldsudsatte negativt.

“Når vores rådgivere sidder og taler med de voldsudsatte, så clasher sproget, fordi myndighederne taler et helt andet sprog. Det skaber problemer i relation til kommunikationen mellem rådgiverne, de voldsudsatte og myndighedspersonerne.”
- Sascha Tolstrup, jurist hos Dansk Stalking Center

Malte Kolze, kriminolog og leder af Justitias tværfaglige indsats, understreger, at den manglende detaljerede beskrivelse af økonomisk vold i lovgivningen fører til varierende forståelser af begrebet. Han påpeger behovet for en klar juridisk definition af økonomisk vold for at sikre en ensartet tilgang i håndteringen af sådanne sager.

“Inden for juraen har ord og definitioner stor betydning. Hvis man bruger ord eller begreber, som ikke er beskrevet eller defineret i gældende ret, så går det ofte galt.”
- Malte Kolze, leder af Justitias tværfaglige indsats

Disse udfordringer understreger behovet for en styrket retlig forståelse af økonomisk vold, en ensartet tilgang på tværs af politikredse og en øget opmærksomhed på de langsigtede konsekvenser for ofrene. Ifølge Kolze bør der udarbejdes en detaljeret beskrivelse af økonomisk vold som en del af en vejledning til

bestemmelsen om psykisk vold i straffeloven, En sådan vejledning vil fremme en mere ensartet forståelse af, hvad økonomisk vold indebærer, og sikre, at denne voldsform bliver identificeret og behandlet som en integreret del af psykisk vold. Klare juridiske rammer og øget viden er nødvendigt for at kunne håndtere denne voldsform både effektivt og retfærdigt.

Økonomisk vold ≠ gæld

Advisory board-gruppen fremhæver, at økonomisk vold ikke altid handler om gældsætning, men kan tage form af bredere økonomisk kontrol, der underminerer den voldsudsattes selvstændighed og økonomiske sikkerhed. Advokat Helle Hald understreger, at selv om gældsætning kan være en del af økonomisk vold, kan det også skyldes andre typer forbrydelser som identitetstyveri, der ikke nødvendigvis klassificeres som psykisk vold.

Forskning viser, at økonomisk kontrol kan underminere ofrenes selvfølelse, skabe afhængighed og gøre det svært at bryde ud af voldelige forhold. Den tætte sammenhæng mellem økonomisk og fysisk/psykisk sikkerhed understreger behovet for at adressere økonomisk vold som en selvstændig del af voldens dynamikker (Sharp-Jeffs, 2015).

Efterforskning

Advisory board-gruppen og følgegruppen af voldsfaglige eksperter pointerer udfordringen i at skelne mellem dysfunktionelle parforhold og økonomisk vold som del af psykisk vold. Eksperterne er enige om, at det er komplekst, men understreger også, at der findes klare tilfælde, hvor økonomisk vold tydeligvis er en del af psykisk vold.

Rapporter fra Justitia fremhæver, at økonomisk vold ofte indgår som en del af et større voldskompleks, hvilket gør det vanskeligt at identificere og dokumentere. Derudover er der stor variation i viden og praksis på tværs af politikredse, og ofrene oplever udfordringer med at dokumentere volden, da økonomisk vold sjældent efterlader fysiske beviser (Justitia, 2023).

Følgegruppen fortæller, at politiet sjældent spørger ind til økonomiske forhold i sager om psykisk vold. Sascha Tolstrup fra Dansk Stalking Center anbefaler, at voldsudsatte selv nævner økonomiske kontrolmekanismer i deres anmeldelser, da det ofte ikke bliver inkluderet af politiet. Det anbefales, at politiet integrerer økonomiske aspekter i afhøringer og systematisk undersøger økonomisk kontrol som del af psykisk vold.

ANBEFALING

ØKONOMISK VOLD, ERSTATNING OG VEJLEDNING FRA POLTIET

Økonomisk vold som selvstændig kategori under psykisk vold

Økonomisk vold bør anerkendes som en selvstændig kategori under psykisk vold. En klar juridisk definition i straffelovens § 243 vil styrke retssystemets evne til at identificere og behandle sager om økonomisk vold og sikre en mere ensartet retspraksis.

Beskrivelse af økonomisk vold i politiets vejledning om psykisk vold

Økonomisk vold bør inkluderes og tydeligt beskrives i politiets vejledninger om psykisk vold. Oplysningskampagner bør informere voldsudsatte om deres rettigheder og hjælpe dem med at genkende økonomisk vold som en del af psykisk vold.

Erstatningskrav skal behandles som en del af straffesager

Erstatningskrav skal behandles som en integreret del af straffesager, og fagpersoner bør opkvalificeres i at vejlede voldsudsatte om, hvordan de kan søge erstatning. Dette vil reducere behovet for separate civile søgsmål og sikre en mere effektiv behandling af sagerne.

Selvstændige opgørelser over omfanget af økonomisk vold

Der bør etableres selvstændige opgørelser over omfanget af økonomisk vold som en del af psykisk vold. Sådanne opgørelser vil give et mere præcist billede af problemets udbredelse og hjælpe med at udvikle effektive forebyggende indsatser.

Initiativer der øger anmeldelsestilbøjeligheden ved psykisk vold

Initiativer, der fokuserer på at øge anmeldelsestilbøjeligheden ved psykisk vold, bør iværksættes. Psykisk vold er en af de mest udbredte, men mindst anmeldte voldsformer i Danmark. Ved at reducere mørketallet kan retssystemet og samfundet bedre støtte de voldsudsatte og skabe en stærkere indsats mod psykisk vold.

VOLDSUDSATTE MED HANDICAP

Ifølge Handicapkonventionen er Danmark forpligtet til at have et særligt fokus på voldsudsatte personer med fysiske og psykiske handicap (Forenede Nationer, 2006). Danmark ratificerede konventionen den 24. juli 2009, hvilket cementerer landets juridiske forpligtelse til at beskytte rettighederne for personer med handicap. Konventionen spiller en central rolle i at sikre global beskyttelse mod diskrimination og har særligt fokus på at forhindre vold og overgreb mod personer med handicap.

I konventionen anerkendes intersektionalitet som afgørende for forståelsen af, hvordan handicap interagerer med andre sociale kategorier såsom køn, etnicitet og social klasse. Konventionens præambel fremhæver specifikt, at kvinder og piger med handicap er særligt udsatte for vold, misbrug og udnyttelse, hvilket nødvendiggør målrettede indsatser til at forebygge og adressere disse risici.

Handicaprettigheder i et internationalt perspektiv

Definition af handicap

FN's konvention om rettigheder for personer med handicap beskriver i artikel 1 personer med handicap således:

"Personer med handicap omfatter personer, der har en langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse, som i samspil med forskellige barrierer kan hindre dem i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet på lige fod med andre."

Det er dog ikke en egentlig definition, men skal behandles som en vejledning. Konventionens forfattere ønskede ikke at afgrænse hvad et handicap er, idet de ser begrebet som foranderligt, dynamisk og kontekstbaseret.

Handicapkonventionen definerer diskrimination på baggrund af handicap som enhver forskelsbehandling, udelukkelse eller begrænsning, der forhindrer eller underminerer lige adgang til menneskerettigheder og grundlæggende friheder. Konventionen pålægger medlemsstaterne at implementere lovgivning og politikker, der beskytter personer med handicap mod vold og misbrug og sikrer deres ret til selvstændighed og deltagelse i samfundslivet.

Denne juridiske ramme skaber et stærkt fundament for at fremme lige rettigheder og beskyttelse for personer med handicap og understreger behovet for at integrere intersektionelle tilgange i forebyggelse af vold og diskrimination.

Det fastlægges i konventionens artikel 13(1), at personer med handicap skal sikres effektiv adgang til retssystemet på lige fod med andre. Dette indebærer procesretlig og alderssvarende tilpasning, så personen kan deltage direkte eller indirekte som vidne under efterforskningen af en sag eller på andre forberedende stadier. Udover en tilpasning af selve systemet fremgår det af artikel 13(2), at deltagerstaterne skal sikre en effektiv adgang til retssystemer for personer med handicap samt fremme uddannelse af personer, der arbejder inden for retssystemet, herunder politi- og fængselspersonale.

Artikel 16 i konventionen kræver, at deltagerstaterne tager skridt mod at beskytte personer med handicap mod alle former for udnyttelse, vold og misbrug. Dette inkluderer lovgivningsmæssige, administrative, sociale og uddannelsesmæssige skridt samt andre relevante tiltag. Der kræves også specifikke tiltag for at sikre køns- og alderssvarende støtte og bistand samt effektive overvågningssystemer, som nævnt i artikel 16(3). Desuden fremhæver artikel 16(4) behovet for resocialisering og rehabilitering af ofre for sådanne overtrædelser, hvilket skal ske i miljøer, der fremmer sundhed, velfærd, værdighed og selvbestemmelse, og som tager hensyn til køn og alder. Særligt fremgår det af artikel 16(5), at deltagerstaterne skal gennemføre effektiv lovgivning og politikker, herunder med fokus på kvinder og børn, for at sikre, at udnyttelse, vold og misbrug rettet mod personer med handicap opdages, efterforskes og, hvor det er hensigtsmæssigt, underkastes retsforfølgning. Danmark er således forpligtet til at gøre en særlig indsats for at hjælpe voldsudsatte personer med handicap, særligt i relation til kønsbaseret vold. Dog påpeger GREVIO-rapporten, at der mangler specialiserede støttetilbud til voldsudsatte kvinder med handicap (Det Voldsfaglige Observatorium, 2023).

Voldsudsathed for personer med handicap

Personer med handicap, især kvinder, børn og beboere på botilbud, er særligt udsatte for vold. En VIVE-undersøgelse fra 2020 viser, at 40% af personer med betydelige psykiske og/eller kognitive handicap og 28% med betydelige fysiske handicap har oplevet vold inden for det seneste år (Donen & Forsberg, 2024). Personer med handicap oplever oftere vold i nære relationer end personer uden handicap, og kvinder med handicap er mere udsatte end mænd med samme handicap (Ledingham, Wright & Mitra, 2022). For beboere på botilbud er risikoen for voldtægt næsten syv gange højere end for andre grupper (Institut for Menneskerettigheder, 2022).

Specifikke forhold gør det vanskeligt for personer med handicap at forlade voldelige relationer. Social- og Boligstyrelsen har beskrevet de typiske årsager til, at personer med handicap sommetider bliver i voldelige relationer. Ifølge Social- og Boligstyrelsen kan personer med handicap have en tendens til at fortrænge eller bagatellisere det unormale i deres parforhold for at fremstå "normale" over for omverdenen. Derudover kan personer med handicap ofte være mere isolerede og have et mindre netværk end andre, som er udsat for vold. Funktionel afhængighed af en partner kan også gøre det svært at bryde ud af et voldeligt forhold, da personen måske har behov for hjælp til at forlade hjemmet. Endvidere kan manglende viden om eksistensen af krisecentre med handicapadgang være en barriere. Personer med handicap kan desuden frygte at miste deres handicapbolig eller forældremyndighed, hvis de bryder ud af forholdet, af frygt for at blive betragtet som en dårlig forælder (Social- og Boligstyrelsen, u.å.).

Straffeloven om psykisk vold mod en person med handicap

Det fremgår af forarbejderne til straffelovens bestemmelse om psykisk vold, at det bør betragtes som en skærpende omstændighed ved straffastsættelsen, hvis forurettede har en funktionsnedsættelse (LFF 2019-01-09: 6). Derudover fastslår straffelovens § 81, stk. 1, nr. 6, jf. § 266 b, at forbrydelser, som helt eller delvist har baggrund i en persons handicap, skal straffes hårdere. Dette afspejler lovgivningens anerkendelse af, at forbrydelser rettet mod personer med handicap ofte har et diskriminerende element, som skal indgå som en skærpende omstændighed ved strafudmålingen.

Social- og Boligstyrelsens eksempler på psykisk vold mod personer med handicap

Flytte rundt på møblerne i en blind persons hjem

Forlade personen på ubestemt tid uden mulighed for anden hjælp

Gøre grin med personens handicap, eller anklage vedkommende for at simulere

Spærre vejen for kørestolen

Isolere personer med handicap

Retspolitiske overvejelser

Tidlig opsporing

M fra ekspertgruppen påpeger, at der mangler en effektiv indsats for tidlig opsporing af vold i sager som den om hende og hendes datter K (beretning 3). Hun mener, at handleplanen mod partnervold og partnerdrab 2023-2026 ikke omsætter sit fokus på tidlig opsporing til konkrete handlinger.

“Der er ingen advokater, der vil røre ens sag, før en voldsramt kvinde med handicap selv siger, at hun er voldsramt. Samtidig sidder jeg og læser forordene til den her handleplan, hvor der står, at tidlig opsporing er vigtigt. Jeg får bare lyst til at spørge: Hvad er tidlig opsporing så? Er det bare bluf?”

Ifølge M kræver tidlig opsporing en aktiv indsats fra fagfolk, som ikke afhænger af, at den voldsudsatte selv tager initiativ til at anmelde volden. Hun fremhæver behovet for tidlig fagprofessionel indgriben med specifik voldsfaglig ekspertise i de udfordringer, som voldsudsatte med handicap står overfor. Dette vil kunne styrke retssikkerheden og skabe bedre muligheder for støtte til denne særligt sårbare gruppe.

Juridisk bistand

M understreger behovet for støtte og hjælp til voldsudsatte med handicap og deres værger allerede før en eventuel anmeldelse. Hun foreslår, at der skal tilbydes:

- Gratis juridisk bistand: Værger for voldsudsatte med handicap bør have adgang til gratis juridisk bistand fra bistandsadvokater.
- Gratis psykologisk støtte: Voldsudsatte med handicap bør tilbydes rådgivning og støtte fra fagfolk med indsigt i handicaprelaterede problemstillinger.

Det juridiske advisory board bakker op om vigtigheden af gratis, uvildig juridisk bistand til særligt sårbare voldsudsatte, især i tilfælde, hvor familiemedlemmer er værger, og hvor der kan opstå interessekonflikter.

M har udtalt, at hun som værge for sin datter har oplevet at blive kriminaliseret og mistænkeliggjort under straffeprocessen. Advisory boardet forklarer, at dette afspejler en øget risiko for interessekonflikter i familiesager. Derfor bør der etableres en uafhængig repræsentant, som kan facilitere kommunikationen mellem myndigheder, værger og den voldsudsatte.

“Det kan være særligt svært for en sårbar person at forstå den udnyttelse, vedkommende har været udsat for. Det kræver derfor hjælp, at få personen til at indse, at vedkommende er forurettet. Hvis en person henvender sig til myndighederne som værge for den udsatte, bør det tages alvorligt.”

- Erbil Kaya, advokat

Juridisk bistand og udvidelse af § 741 a, stk. 4

På nuværende tidspunkt giver retsplejelovens § 741 a, stk. 4 alene forurettede, der har været udsat for alvorlige seksuelle overgreb, adgang til en gratis samtale med en advokat før anmeldelse. Følgegruppen af voldsfaglige eksperter fremhæver, at dette er utilstrækkeligt, og peger på behovet for at udvide anvendelsesområdet.

Advokat Helle Hald foreslår, at bestemmelsen også skal omfatte en gratis samtale med en advokat forud for anmeldelse af voldsforbrydelser, når den forurettede er særligt sårbar, eksempelvis voldsudsatte personer med handicap. Dette vil sikre, at personer, som ofte har komplekse behov og kan være i en særligt sårbar situation, modtager nødvendig støtte til at forstå og håndtere deres rettigheder, før de kontakter myndighederne.

Vidensudveksling og opkvalificering

Følgegruppen påpeger behovet for en klar handlingsplan, som udarbejdes i samarbejde med et bredt spektrum af voldsfaglige organisationer. Dette vil sikre, at myndighederne får bedre redskaber og forståelse til at håndtere sager, hvor den voldsudsatte har et handicap. Juridiske eksperter og forskere understøtter dette:

“Jeg har arbejdet på politiskolen, og jeg mindes ikke, at vi har haft handicapområdet som en del af undervisningen. Her kunne man oplagt se på, om der ikke bare skulle være et minimum af undervisning i handicapområdet. Eleverne fortalte om, at de ikke var klar til at håndtere sager om vold i nære relationer og ikke vidste, hvad de skulle gøre.”

Sabba Mirza, jurist og forsker i strafferet

Behov for specialiseret viden og vejledninger

Politiet bør modtage specialiseret træning, der inkluderer forståelsen af de specifikke måder, hvorpå psykisk vold udøves mod personer med handicap. Derudover anbefales det, at der udarbejdes tilgængelige vejledninger til værger, så de kan støtte voldsudsatte effektivt. Politiet skal også være i stand til at vejlede værger og pårørende om deres muligheder og rettigheder.

Vidensdeling mellem organisationer

Følgegruppen understreger nødvendigheden af vidensudveksling mellem civilsamfundsorganisationer, herunder voldsfaglige og handicaporganisationer. Dette vil styrke både forståelsen af og løsninger på voldsområdet og skabe en mere sammenhængende indsats, som sikrer, at voldsudsatte med handicap ikke bliver overset eller fejlhåndteret.

ANBEFALING

STØTTEORDNINGER FOR HANDICAPPED, JURIDISK RÅDGIVNING OG UDDANNELSE

Etablering af specialiserede støtteordninger

Der bør etableres specialiserede støtteordninger, som både voldsudsatte med handicap og deres værger kan trække på. Disse ordninger skal tage højde for de særlige udfordringer, der kendetegner sager om vold mod personer med handicap. Det skal være muligt at modtage specialiseret støtte, der inkluderer juridisk, social og psykologisk bistand.

Uddannelse af politiet

Politiet skal uddannes i at håndtere sager med voldsudsatte med handicap. Uddannelsen skal give indsigt i de særlige former for psykisk vold, som personer med handicap kan blive udsat for, samt i de komplekse dynamikker, der ofte er forbundet med disse sager. Dette vil sikre en mere kompetent og hensynsfuld håndtering af voldsudsatte.

Gratis juridisk rådgivning

Voldsudsatte med handicap skal tilbydes en gratis samtale med en advokat, inden de anmelder en sag. Dette initiativ skal sikre, at de voldsudsatte får den nødvendige juridiske rådgivning og støtte til at forstå deres muligheder og rettigheder, før de vælger at kontakte myndighederne.

Tilgængelig viden for værger

Der skal udarbejdes letforståelige og tilgængelige ressourcer til værger, som kan vejlede dem i, hvordan de bedst støtter en voldsudsat person med handicap. Politiet skal være uddannet i at vejlede værger og pårørende og sikre, at de har den nødvendige information og støtte til at agere effektivt.

Udarbejdelse af en handleplan

I samarbejde med voldsfaglige organisationer og handicaporganisationer bør der udarbejdes en handleplan for myndighedernes håndtering af sager med voldsudsatte med handicap. Handleplanen skal:

- Styrke rettighederne for personer med handicap.
- Sikre lige adgang til juridisk og social hjælp.
- Reducere risikoen for, at personer med handicap falder igennem systemet.

Denne handleplan bør inkludere klare procedurer, uddannelsesinitiativer og retningslinjer for samarbejde mellem forskellige aktører for at sikre en effektiv og koordineret indsats.

KAPITEL 4: EFTERVÆRN

Styrket støtte til voldsudsatte

Det er essentielt, at alle voldsudsatte har lige adgang til tilgængelig, passende og tilstrækkelig juridisk, social, psykologisk og sundhedsfaglig støtte og rådgivning. Støtten bør være letforståelig og formidlet i øjenhøjde med den voldsudsatte.

Istanbulkonventionen stiller krav til støttemulighederne. I henhold til konventionens artikel 20, er stater, der har tiltrådt konventionen, forpligtet til at træffe nødvendige foranstaltninger for at sikre, at voldsudsatte kvinder har adgang til tilbud, som fremmer deres restitution og beskytter dem mod yderligere vold.

Istanbulkonventionen artikel 20:

"Parterne træffer de lovgivningsmæssige eller andre foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre, at ofre har adgang til tilbud, der letter deres restitution efter udsættelsen for vold. Sådanne foranstaltninger bør om nødvendigt omfatte juridisk og psykologisk rådgivning, økonomisk bistand og hjælp med bolig, uddannelse, undervisning og beskæftigelse.

Parterne træffer de lovgivningsmæssige eller andre foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre, at ofre har adgang til sundhedsydelser og sociale tilbud og ydelser, at disse tilbud og ydelser har tilstrækkeligt med ressourcer, og at de fagfolk, der hjælper ofre og henviser dem til passende tilbud, er uddannet dertil."

Selvom Danmark har ratificeret Istanbulkonventionen, fremgår det af GREVIO-rapporten* (2023), at der stadig er betydelige mangler i den støtte, der tilbydes voldsudsatte. Krisecentrene udgør hjørnestenen i hjælpearbejdet, men ressourcerne er ofte utilstrækkelige. Der mangler juridisk, social, psykologisk og sundhedsfaglig støtte til voldsudsatte, og kun få programmer tilbyder hjælp uden for krisecentrene. Civilsamfundets bidrag til støttetilbud er afgørende, men den midlertidige og usikre finansiering fører til lange ventelister og begrænset adgang til hjælp.

For sårbare grupper, herunder personer med handicap, er manglen på specialiserede støttetilbud særlig problematisk. Center for Voldsforebyggelse fremhæver, at mange voldsudsatte efterspørger efterværn og længerevarende helingsforløb som nødvendige for at bryde voldens spiral. Disse forløv kræver en kombination af faglig

*Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO), som er en overvågningsgruppe under Europarådet.

viden, stabile ressourcer og målrettede tilbud. Voldsudsatte med handicap møder desuden unikke barrierer. Mange har svært ved at deltage i fysiske gruppeforløb og har derfor behov for digitale alternativer. Derudover risikerer de at blive overset eller misforstået af myndighederne, hvilket understreger behovet for voldsfaglig uddannelse blandt offentlige medarbejdere. Manglen på tilpassede støttetilbud og voldsfaglig viden betyder, at mange voldsudsatte med handicap står alene med deres oplevelser og behov, hvilket øger risikoen for langvarige konsekvenser af volden.

Behov for efterværn

Efterværn er afgørende for voldsudsatte, da behovet for hjælp ofte fortsætter efter afslutningen af formelle støtteindsatser. En undersøgelse fra Lev Uden Vold (2018) dokumenterede et stort behov for efterværn blandt voldsudsatte efter endt ophold på krisecenter, herunder psykologisk støtte, netværksdannelse, rådgivning og praktisk hjælp. På trods af dette eksisterer der ingen national plan for efterværn i Danmark, hvilket betyder, at voldsudsatte ofte selv må opsøge nødvendige tilbud som psykologbehandling og gruppeforløb.

GREVIO-rapporten (2023) anbefaler etablering af en national efterværnsplan, der sikrer hjælp til alle voldsudsatte uanset køn, alder, handicap eller etnicitet. Den peger også på behovet for bedre koordinering mellem politiet og socialmyndighederne. Desuden fremhæves udfordringer med sikkerhed og datasikkerhed, hvor brud på datasikkerhed og manglende varsling om voldsudøveres løsladelse kan udsætte voldsudsatte for yderligere risiko. Forsøg på at indføre ret til efterværn, som forslaget fremsat af Enhedslisten i 2016, har ikke fået politisk opbakning, og manglen på en national indsats gør det fortsat udfordrende for mange voldsudsatte at få tilstrækkelig støtte.

Langsigtede efterværnsindsatser er nødvendige for at forebygge sociale problemer som hjemløshed og for at håndtere de økonomiske konsekvenser af vold. Korte indsatser risikerer at efterlade voldsudsatte i udsatte positioner, hvor det kan være svært at fastholde udvikling og selvstændighed (Iversen et al., 2021; Socialstyrelsen 2022).

Erfaringer fra CFV's Tal Om Vold

Erfaringer fra Center for Voldsforebyggelses indsats Tal om Vold viser, at selvstændige efterværnsgrupper kan have varig effekt, når deltagerne har adgang til støtte fra organisationens medarbejdere. Strukturerede øvelser og vedvarende tryghed hjælper med at fastholde udvikling og styrke selvstændighed, hvilket understreger behovet for længerevarende og tilgængelige efterværnsordninger.

Omkring 60% af deltagerne i CFV's Tal om Vold-forløb i 2023 har givet udtryk for et behov for efterværn efter afslutningen af gruppeforløbet (Center for Voldsforebyggelse, 2024b). Deltagerne har under forløbet delt deres oplevelser med vold for at spejle sig i hinandens historier, og mange ønsker fortsat støtte for at fastholde deres udvikling. En stor del efterspørger alternative tilbud som natur- eller kropsterapi, som skiller sig ud fra traditionelle sundhedsbehandlinger i sundhedsvæsenet. Der er også interesse for 1-1-mentorordninger. Desuden blev 39% af gruppedeltagerne i 2023 frivillige hos CFV efter endt forløb, blandt andet som facilitatorer for nye grupper eller som medlemmer af lokale netværk.

'Efterværn er afgørende for at hjælpe voldsudsatte med at bryde voldsspiralen og opbygge en tryk og stabil fremtid. Som CFV's direktør og stifter Ditte Bjerregaard påpeger, søger mange voldsudsatte længere helingsforløb for at ændre de mønstre, der har muliggjort volden. Samtidig oplever mange en følelse af isolation, da venner og familie ofte har svært ved at forstå deres traumereaktioner og behov for støtte. Dette fremhæver nødvendigheden af specialiserede efterværnstilbud, der kombinerer psykologisk støtte med netværksdannelse.

Pårørende til voldsudsatte

Pårørende til voldsudsatte er en overset gruppe med egne behov for hjælp og støtte. Et eksempel fra de tre eksperter i denne rapport viser, hvordan en mor til en datter med mentalt handicap har oplevet massiv belastning i forsøget på at hjælpe sin datter. Manglende støtte fra myndighederne og en udbredt mangel på voldsfaglighed har ført til stress og forværret hendes mentale sundhed. Pårørende står ofte alene med ansvaret og oplever systemvold i form af manglende anerkendelse, støtte og tiltro fra offentlige instanser.

Disse erfaringer peger på behovet for en koordineret tilgang til efterværn, der inkluderer psykologisk, social og juridisk støtte til både voldsudsatte og deres pårørende. Det er afgørende, at efterværn ikke kun fokuserer på de direkte berørte, men også anerkender de pårørendes rolle og deres behov for hjælp. Systemet bør sikre, at voldsudsatte og deres familier mødes med forståelse, respekt og tilstrækkelig støtte fra relevante instanser. Der bør desuden udvikles specialiserede støttetilbud til sårbare grupper, såsom drabsoverlevende og personer med handicap, samt lanceres oplysningskampagner om rettigheder og psykisk vold. Disse tiltag skal sikre, at Danmark lever op til Istanbulkonventionens krav og styrker indsatsen for voldsudsatte med en inkluderende og effektiv tilgang.

ANBEFALING

FINANSIERING, PARTNERSKABER OG KOORDINERINGSCENTER

Stabil og langsigtet finansiering

Der skal sikres stabil og langsigtet finansiering af civilsamfundets støttetilbud for at sikre kontinuitet og tilgængelighed i tilbuddene for voldsudsatte. Dette gælder også de civilsamfundsorganisationer, som leverer nødvendig hjælp udenfor krisecentrene.

Styrkelse af partnerskaber mellem kommuner og civilsamfundsorganisationer

Partnerskaber mellem kommuner og civilsamfundsorganisationer skal dannes og styrkes for at optimere ressourcer og støtte til tilbud for voldsudsatte. Partnerskaber mellem kommuner og voldsfaglige organisationer skal også forbedres med henblik på at styrke ambulant rådgivning og optimere ressourcer.

Nationale handleplaner og et civilsamfundsforankret koordineringscenter

Nationale handleplaner skal oprettes baseret på et tværgående samarbejde mellem myndigheder og civilsamfundet. Derudover skal der oprettes et civilsamfundsforankret koordineringscenter til henvisning af voldsudsatte.

Specialiserede støttetilbud til sårbare grupper

Specialiserede støttetilbud skal oprettes til sårbare grupper, herunder drabsoverlevende og personer med handicap. Samtidig skal der laves oplysende kampagner om rettigheder og psykisk vold. Med anbefalingen sigtes der mod at styrke indsatsen for voldsudsatte og sikre, at Danmark lever op til Istanbulkonventionens krav med en inkluderende og effektiv tilgang.

NATIONAL VOLDSFAGLIG STRATEGI

Denne rapport anbefaler en national strategi mod vold i Danmark. Strategien skal være tværgående og forpligtende, inspireret af tidligere handleplaner, men med fokus på at samle indsatsen, være målrettet og forankret i Istanbulkonventionen. Målet er at skabe en fælles indsats, hvor politi, myndigheder, sundhedsvæsen, civilsamfundsorganisationer og berørte, som voldsudsatte og pårørende, arbejder sammen for at forebygge og bekæmpe vold i nære relationer.

Hvorfor en national strategi?

Til trods for tidligere handleplaner på voldsområdet, har indsatsen mod vold i Danmark været præget af manglende sammenhæng, varierende prioriteringer og uigennemsigtig evaluering og opfølgning. En national voldsfaglig strategi sikrer en systematisk og langvarig indsats, der forpligter aktører til at arbejde med en ensartet ramme for udvikling, evaluering og sikker finansiering. Ved at bygge på tidligere erfaringer og eksisterende viden kan strategien skabe en effektiv og bæredygtig indsats, som ikke blot hjælper voldsudsatte her og nu, men også forebygger vold i fremtiden. Strategien er vores hovedanbefaling for at skabe et Danmark, hvor alle har ret til et liv fri for vold.

Vision og mål

Strategien har som overordnet mål at reducere vold i nære relationer gennem en styrket rettighedsbaseret indsats inden for forebyggelse, oplysning og støtte til voldsudsatte. Målet er at skabe varige løsninger, der sikrer, at personer berørt af vold kan opnå en stabil, sikker og værdig tilværelse uden frygt for tilbagefald til voldelige relationer.

En nøgleprioritet er at sikre en bæredygtig overgang for voldsudsatte fra krisesituationer til et liv uden vold. Dette inkluderer specialiseret efterværn, der omfatter gruppeforløb, juridisk rådgivning, kropsterapi og psykologisk hjælp. Disse tiltag er afgørende for ikke blot at forebygge gentagelse af vold, men også for at fremme langvarig trivsel og selvstændighed blandt de berørte. Strategien hviler på fire centrale elementer, som tilsammen styrker indsatsen:

Rettighedsbaseret tilgang

Alle voldsudsatte skal automatisk informeres om deres juridiske og sociale rettigheder, herunder adgang til en bistandsadvokat, beskyttelsesforanstaltninger og erstatningsmuligheder. Denne tilgang sikrer, at ingen står alene i processen mod et liv uden vold.

Grunduddannelse

Professionelle, der arbejder med voldsudsatte, skal have adgang til målrettet grunduddannelse og løbende opkvalificering. Dette styrker deres evne til at yde kvalificeret støtte og skabe tryghed for de berørte.

Tværsektorielt samarbejde

Et tæt samarbejde mellem myndigheder, civilsamfund og relevante organisationer er essentielt for at sikre helhedsorienterede løsninger, der tager højde for både individuelle behov og samfundsmæssige perspektiver.

Evidensbaseret viden

Indsatserne skal bygge på solid forskning og dokumenteret praksis, der løbende opdateres og evalueres. Dette sikrer, at strategien er effektiv, målrettet og skaber reelle forandringer for voldsudsatte.

Hovedindsatser: Udvikling af en national voldsfaglig strategi inddelt i fire dele:

1. Forbedring af lovgivning, styrkelse af retssikkerhed, standardiseret efterforskning og uddannelse for fagpersoner

- Styrkelse af ofres rettigheder i dansk lovgivning, ved at undersøge og implementere gode erfaringer fra sammenlignelige lande
- Nationale standardiserede retningslinjer for rådgivning og støtte til voldsudsatte på tværs af relevante sektorer, så alle voldsudsatte får lige adgang uanset bopæl.
- Automatisk bistandsadvokat for alle voldsudsatte, inklusive personer udsat for psykisk vold, for at sikre støtte gennem hele sagsforløbet.
- Gratis rådgivning fra samme bistandsadvokat inden en eventuel anmeldelse, som gør det muligt for voldsudsatte at få juridisk bistand uden at skulle anmelde volden først.
- Standardiseret politiarbejde for efterforskning af psykisk vold, herunder spørgsmål om økonomisk vold.
- Definition af økonomisk vold som en juridisk og selvstændig kategori under psykisk vold, som tydeligt beskrives i politiets vejledning, og som kan bidrage til forståelse af dens karakter
- Øget voldsfaglighed i retssystemet med fokus på bevisbyrden i sager om psykisk vold.
- Ekspertinddragelse af voldsfaglige aktører i afhøringer for at sikre præcise spørgsmål og forståelse af traumereaktioner.
- Kontinuerlig undervisning af nuværende og kommende politibetjente for at øge deres evne til at håndtere komplekse sager.
- Fokus på tidlig opsporing af vold gennem opsøgende arbejde og bedre samarbejde mellem civilsamfundsorganisationer, politi og kommuner.

2. Styrket støtte og efterværn til voldsudsatte

- Etablering af et nationalt program for efterværn, der inkluderer psykologisk støtte, juridisk rådgivning og netværksdannelse.
- Specialiseret støttetilbud til personer med handicap og beboere i botilbud.
- Mere viden om voldsudsatte mænds behov for støtte.
- Vidensbaseret tilgang til at målgrupper har forskellige behov: Indsatser rettet mod grupper med underbelyste, eller særlige behov, såsom børn, personer med handicap, mænd, LGBTQIA+-personer, samt migranter, herunder personer uden papirer.

3. Forebyggelse og oplysning

- Iværksættelse af landsdækkende oplysningskampagner om voldstyper og voldsudsattes rettigheder. Oplysningskampagner målrettes både fagfolk og offentligheden for at reducere tabuer og sikre, at voldsudsatte kender deres rettigheder.

4. Styrket finansiering af civilsamfundsaktører der arbejder med voldsudsatte og udøvere

- Oprettelse af et koordineringscenter som sikrer effektiv henvisning til relevante tilbud og opfølgning på sager.
- Stabil og langsigtet finansiering af civilsamfundets støttetilbud for at sikre kontinuitet og tilgængelighed.
- Styrkelse af partnerskaber mellem kommuner og civilsamfundsorganisationer for at optimere ressourcer og støtte.
- Stabil og kontinuerlig finansiering af civilsamfundets organisationer, som leverer nødvendig hjælp udenfor krisecentrene.
- Partnerskaber mellem kommuner og voldsfaglige organisationer for at styrke ambulant rådgivning og optimere ressourcer.

REFERENCER

Lovgivning

- Retsplejeloven. (2024). Lov om rettens pleje (Retsplejeloven) (LBK nr. 1629 af 22. august 2023). Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2024/1629>
- Serviceloven. (2024). Lov om social service (Serviceloven) (LBK nr. 1698 af 1. september 2024). Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2024/1698>
- Straffeloven. (2024). Lov om straffeloven (Straffeloven) (LBK nr. 1002 af 7. juni 2024). Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2024/1002>
- Udlændingeloven. (2024). Lov om udlændinges adgang til og ophold i Danmark (udlændingeloven) (LBK nr. 1179 af 8. juli 2024). Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2024/1179>

Lovforslag

- Retsudvalget. (2019). L 139 Forslag til lov om ændring af straffeloven og forskellige andre love (LFF 2019-01-09).
- Skipper, P., Schmidt-Nielsen, J., & Villumsen, N. (2016). Forslag til folketingsbeslutning om ret til efterværn til voldsudsatte kvinder efter ophold på krisecenter (2016/1 BSF 6). Fremsat 6. oktober 2016. Hentet fra <https://www.retsinformation.dk/eli/ft/20161BB00006>

Internationale konventioner

- Europarådet. (1950). Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Hentet fra <https://menneskeret.dk/om-os/menneskerettigheder/menneskerettigheder-eu/europaeiske-menneskerettighedskonvention>
- Europarådet. (2011). Konvention til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet (Istanbulkonventionen). Hentet fra <https://rm.coe.int/168046252f>
- Forenede Nationer. (1979). Konvention om afskaffelse af alle former for diskrimination imod kvinder (Kvindekongressionen). Hentet fra <https://menneskeret.dk/monitorering-0/internationale-rapporter/menneskerettighedskonventioner/kvindekongressionen>
- Forenede Nationer. (2006). FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap (Handicapkonventionen). Hentet fra <https://menneskeret.dk/monitorering/internationale-rapporter/menneskerettighedskonventioner/handicapkonventionen>

Cirkulærer, vejledninger og notater

- Anklagemyndigheden. (2022). Psykisk vold. Hentet fra <https://vidensbasen.anklagemyndigheden.dk/h/6dfa19d8-18cc-47d6-b4c4-3bd07bc15ec0/VB/3a8174b7-8d55-4a45-a0ee-025eef9abdf3>
- Arbejdstilsynet. (u.å.). Vold - D.4.3. Arbejdstilsynet. <https://at.dk/regler/at-vejledninger/vold-d-4-3/>
- Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. (2024a). Guide on Article 13 of the European Convention on Human Rights. Hentet fra https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_13_eng
- Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. (2024b). Guide on Article 14 of the European Convention on Human Rights. Hentet fra https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_14_art_1_protocol_12_eng
- Justitsministeriet. (2023). Grund- og nærhedsnotat vedrørende ændring af direktiv 2012/29 om minimumsstandarder for ofre for kriminalitet med hensyn til de rettigheder, støtte og beskyttelse og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2001/220/RIA. Hentet fra <https://www.ft.dk/samling/20222/almdel/reu/bilag/317/2756826.pdf>
- Social- og Boligstyrelsen. (u.å.). Psykisk vold mod personer med handicap. Hentet fra <https://www.sbst.dk/voksne/vold-i-naere-relationer/viden-om-vold/typer-af-vold/psykisk-vold-mod-personer-med-handicap-1>

Retspraksis

- AM2022.01.12Ø
- U.2022.1091
- TfK2022.130
- AM2021.05.26B
- AM2021.06.11Ø2
- TfK2021.929
- AM2023.04.18Ø
- U.2023.3374
- TfK2023.273
- TfK2023.596
- FED2023.77
- AM2022.05.25B
- TfK2021.775
- TfK2022.383

- TfK2021.45
- AM2023.12.06H
- U.2023.3398
- TfK2023.269
- U.2024.968
- AM2022.10.04Ø
- U.2021.2588
- TfK2021.645
- U.2024.3913
- TfK2024.250
- AM2019.11.29B
- TfK2024.112
- FED2024.7
- U.2022.105
- TfK2021.548
- AM2021.02.16B
- AM2022.09.14B2
- AM2020.08.25B
- AM2019.1008B

Forskning og rapporter

- Algren, M. H. & Laursen, B. (2022): *Vold og overgreb i Danmark 2021 – Analyser baseret på Sundheds- og sygelighedsundersøgelserne 2005, 2010, 2017 og 2021*. Statens Institut for Folkesundhed, SDU.
- Bilotta, I., Corrington, A., Mendoza, S. A., Watson, I., & King, E. (2019). How subtle bias infects the law. *Annual Review of Law and Social Science*, 15, 17–33.
<https://doi.org/10.1146/annurev-lawsocsci-101518-042617>
- Center for Voldsforebyggelse. (2024a, January). *Minianalyse af danske femicides 2022*. <https://centerforvoldsforebyggelse.com/wp-content/uploads/2024/01/Minianalyse-Danske-femicides-2022.pdf>
- Center for Voldsforebyggelse. (2024b). *Tal om Vold 2022-2023*. Center for Voldsforebyggelse. <https://centerforvoldsforebyggelse.com/wp-content/uploads/2024/02/Tal-om-Vold-2022-2023.pdf>
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167.

- Det Kriminalpræventive Råd. (2015). *Samfundsøkonomiske omkostninger ved vold i Danmark*. Det Kriminalpræventive Råd.
<https://dkr.dk/media/7068/samfundsoekonomiske-omkostninger-ved-vold-i-danmark.pdf>
- Det Kriminalpræventive Råd. (2021). *Offerundersøgelse 2021: Psykisk Vold og vold i nære relationer*. Hentet fra
<https://dkr.dk/Media/637751673950998159/Offerunders%c3%b8gelsen%202021,%20final.pdf>
- Det Nationale Voldsobservatorium. (2023). *Danish Shadow Report to GREVIO 2023*. Hentet fra <https://rm.coe.int/2023-shadow-report-to-grevio-danish-national-observatory-on-vaw/1680ad1e8b>
- Rasmussen, N., Nørregård-Nielsen, E., & Westermann-Brændgaard, N. (2016). *Forebyggelse af drab og dødelig vold i nære relationer*.
<https://levudenvold.dk/media/p5cj5uyl/v7-forebyggelse-af-drab-og-vold-i-naere-relationer-samlede-rapporter.pdf>
- Europarådet. (2016). *Preventing violence against women: Article 12 of the Istanbul Convention*. Hentet fra <https://edoc.coe.int/en/violence-against-women/7140-preventing-violence-against-women-article-12-of-the-istanbul-convention.html>
- European Institute for Gender Equality. (2022). *Combating coercive control and psychological violence against women in the EU Member States*. Hentet fra https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/EIGE_Factsheet_EconomicViolence.pdf
- European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), Eurostat, & European Institute for Gender Equality (EIGE). (2024). *EU gender-based violence survey: Key results. Experiences of women in the EU-27*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2811/4526264>
- European Institute for Gender Equality. (2023). *Understanding economic violence against women*. Hentet fra https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/EIGE_Factsheet_EconomicViolence.pdf
- Femicide Watch (2022) af Bernsen, A., Bay, B. R., Bjerregaard, D., & Blendstrup, E. (2022, December). *Kortlægning og analyse af danske femicides 2000-2021*. Hentet fra <https://centerformagtanalyse.dk/wp-content/uploads/2022/12/Femicide-Watch-Analyse-2001-2021-1.pdf>

- Femicide Watch (2023) af Clemmensen, C. J., Bjerregaard, D., Bjerre, K. A., Johannesen, R. S., Quist, R. S. S., & Petersen S. B. Et internationalt litteraturreview af intimate partner homicide (IPH) og intimate partner violence (IPV) og en analyse af domsafsigelser i danske drabssager. Center for Voldsforebyggelse. Hentet fra <https://centerforvoldsforebyggelse.com/wp-content/uploads/2024/01/Femicide-Watch-2023.pdf>
- Institut for Menneskerettigheder. (2022). Seksuelle overgreb på botilbud. Hentet fra <https://menneskeret.dk/files/media/document/Seksuelle%20overgreb%20på%20botilbud.%20Analyse%2C%20Institut%20for%20Menneskerettigheder%2C%20ecember%202022.pdf>
- Institut for Menneskerettigheder. (2023). Udenlandske kvinder fastholdt i voldelige ægteskaber. Hentet fra <https://menneskeret.dk/files/media/document/Udenlandske%20kvinder%20fastholdt%20i%20voldelige%20ægteskaber%2C%20Institut%20for%20Menneskerettigheder%2C%20oktober%202023.pdf>
- Iversen, K., Mortensen, N. P., Birkefoss, K., Jensen, H. L., & Bredahl, L. (2021). Efterværn og overgange til voksenlivet: Litteraturgennemgang. VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/eftervaern-og-overgange-til-voksenlivet-2z1k76xj/>
- Justitia. (2023). Retsstilling for ofre for økonomisk vold. Hentet fra https://justitia-int.org/wp-content/uploads/2023/10/Rapport_Retsstilling-for-ofre-for-oekonomisk-vold_fomatteret-1.pdf
- Ketscher, K. (2007). Kvindekonventionen CEDAW og dens placering i international og dansk ret. I C. F. Møller (Red.), Artikelsamling: CEDAW, Dansk Kvindekonvention (s. 7-13). Dansk Kvindesamfund. <https://www.yumpu.com/da/document/view/17708140/artikelsamling-om-cedaw-kvindekonventionen>
- Ledingham, E., Wright, G. W., & Mitra, M. (2022). Sexual violence against women with disabilities: Experiences with force and lifetime risk. *American Journal of Preventive Medicine*, 62(6), 895-902. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2021.12.017>
- Lev Uden Vold. (2018). Efterværn for voldsudsatte. Hentet fra https://levudenvold.dk/media/jhtfk5yp/rapport_eftervaern_levudenvold.pdf
- Lev Uden Vold. (2019). Socialfaglig definition af psykisk vold i nære relationer. <https://levudenvold.dk/media/cacarwtv/socialfaglig-definition.pdf>
- Lev Uden Vold. (2024a). Partnervoldens karakter: En undersøgelse af partnervold i Danmark. Hentet fra <https://levudenvold.dk/media/oqynrf44/partnervoldens-karakter-final.pdf>

- Lev Uden Vold. (2024b). *Psykisk vold: Fem år efter kriminaliseringen*. Hentet fra <https://levudenvold.dk/media/uiyd2yn3/psykisk-vold-fem-ar-efter-kriminaliseringen-enderlig.pdf>
- Lev uden Vold. (2024c). *Viden og forestillinger om vold i hjemmet*. Hentet fra <https://levudenvold.dk/media/wfalcu0c/rapport-danskernes-viden-og-forestillinger-om-vold-i-hjemmet.pdf>
- Monckton-Smith, J. (2021). *In control: Dangerous relationships and how they end in murder*. Bloomsbury Publishing.
- Monckton-Smith, J. (2020). Intimate partner femicide: Using Foucauldian analysis to track an eight-stage relationship progression to homicide. *Violence Against Women*, 26(11), 1267–1285. <https://doi.org/10.1177/1077801219863876>
- Sharp-Jeffs, N. (2015). *A review of research and policy on financial abuse within intimate partner violence*. Child and Woman Abuse Studies Unit (CWASU), London Metropolitan University.
- Socialstyrelsen. (2022). *Sociale problemer hos voldsudsatte personer*. Socialstyrelsen. <https://www.sbst.dk/media/14396/Socialstyrelsen%20%282022%29%20Sociale%20problemer%20hos%20voldsudsatte%20personer.pdf>
- Søberg, T., Kjær, S., Markman, M., & Rimmen, J. A. (2023). Psykisk vold er alvorlig og systematisk vold, der baner vejen for andre volds- og kriminalitetsformer – hvorfor er den så svær at få greb om? *Tidsskrift for Kriminalret*, Tfk2023(160).
- Taylor, J. C., Bates, E. A., Colosi, A., & Creer, A. J. (2022). Barriers to men's help-seeking for intimate partner violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(19–20), NP18417–NP18444. <https://doi.org/10.1177/08862605211030908>
- Ummak, E., Toplu-Demirtaş, E., & Jessen, R. S. (2022). Untangling the relationship between internalized heterosexism and psychological intimate partner violence perpetration: A comparative study of lesbians and bisexual women in Turkey and Denmark. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(15–16), NP14337–NP14367. <https://doi.org/10.1177/08862605211022545>
- VIVE. (2020). *Partnervold i Danmark 2020*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. Hentet fra <https://www.vive.dk/da/udgivelser/partnervold-i-danmark-2020-mxbjpnzb/>
- VIVE & Lev Uden Vold. (2018). *Psykisk partnervold: En kvantitativ kortlægning*. Hentet fra <https://levudenvold.dk/media/vl3piopx/psykisk-partnervold.pdf>
- Wolf, M. E., Ly, U., Hobart, M., & Kernic, M. A. (2003). Barriers to seeking police help for intimate partner violence. *Journal of Family Violence*, 18(2), 121–129. <https://doi.org/10.1023/A:1022893230504>

Nyhedsartikler

- ADHD-Foreningen. (2022). *Raske drenge bag tremmer: Om børn og unge med ADHD i det dansk fængselssystem*. ADHD-foreningen. <https://adhd.dk/wp-content/uploads/2022/09/Raske-drenge-bag-tremmer.pdf>
- Donen, Z., & Forsberg, H., m.fl. (2024). *Organisationer: Der tales ikke om det, men kvinder med handicap udsættes langt oftere for vold og overgreb*. 7. marts 2024, Altinget. Hentet fra <https://www.altinget.dk/artikel/organisationer-danmark-sviger-kvinder-med-handicap>
- Holm, E. F. (2022a). *Tre år efter, at psykisk vold blev strafbart, lader både anmeldelser, sigtelser og tiltaler vente på sig*. 6. oktober 2022, Socialt Indblik. Hentet fra <https://www.socialtindblik.dk/tre-ar-efter-at-psykisk-vold-blev-strafbart-lader-bade-anmeldelser-sigtelser-og-tiltaler-vente-pa-sig/>
- Holm, E. F. (2022b). *Kriminaliseringen af psykisk vold udfordrer politiets måde at tænke efterforskning på*. 13. oktober 2022, Socialt Indblik. Hentet fra <https://www.socialtindblik.dk/kriminaliseringen-af-psykisk-vold-udfordrer-politiets-maade-at-taenke-efterforskning-paa/>

Websider

- Alkohol & Samfund. (2019). *Fakta om alkohol & vold*. Hentet fra <https://www.alkohologsamfund.dk/viden-om-alkohol/fakta-om-alkohol-vold>
- Bryd Tavsheden. (u.å.). *Hvad er vold?* Hentet fra <https://brydtavsheden.dk/viden-om-vold/hvad-er-vold/>
- Børnerådet. (2017). *Pressemeddelelse: Ny undersøgelse udpeger nogle af de børn, der i størst omfang bliver udsat for vold*. Hentet fra <https://www.boerneraadet.dk/vores-viden/2017/nyheder/pm-ny-undersogelse-udpeger-nogle-af-de-boern-der-i-stoerst-omfang-bliver-udsat-for-vold/>
- Danner. (u.å.). *Seksualiseret vold*. Hentet fra <https://danner.dk/seksualiseret-vold/>
- Det Kriminalpræventive Råd. (u.å.). *Rusmidler*. Hentet fra <https://dkr.dk/ungdomskriminalitet/rusmidler>
- Institut for Menneskerettigheder. (2022). *Seksuelle overgreb sker oftere på botilbud: Sikkerheden bør skærpes*. Hentet fra <https://menneskeret.dk/nyheder/seksuelle-overgreb-sker-oftere-paa-botilbud-sikkerheden-boer-skaerpes>
- Sundhedsstyrelsen. (u.å.). *Om vold i nære relationer*. Sundhedsstyrelsen. <https://www.sst.dk/da/Fagperson/Graviditet-og-smaaboern/Vold-i-naere-relationer/Om-vold-i-naere-relationer>

Bilag 1

Afgørelsesnumre for figur 2: Forekomsten af hyppige kombinationsmønstre i sager om psykisk vold

Afgørelse	Psykisk vold	Fysisk vold	Trusler	Særlov	Seksualforbrydelse	Ulovlig tvang	Frihedsberøvelse	Dataforbrydelse
AM2022.01.12Ø U. 2022.1091 TFK2022.130	x							
AM2021.05.26B	x							
AM2021.06.11Ø2 TFK2021.929	x	x						
AM2023.04.18Ø U. 2023.3374 TFK2023.273	x	x						
TFK2023.596 FED2023.77	x	x						
AM2022.05.25B	x	x						
TFK. 2021.775	x	x						
TFK. 2022.383	x	x						
TFK. 2021.45	x		x					
AM2023.12.06H U. 2023.3398 TFK2023.269 U. 2024.968	x							x
AM2022.10.04Ø	x	x	x					
U. 2021.2588 TFK2021.645	x	x				x		
U. 2024.3913 TFK2024.250	x	x					x	
AM2019.11.29B	x	x	x	x				
TFK2024.112 FED2024.7	x	x	x		x			
U. 2022.105	x	x		x	x			
TFK. 2021.548	x	x	x			x		
AM2021.02.16B	x		x			x		x
AM2022.09.14B2	x	x	x	x				
AM2020.08.25B	x	x	x	x			x	
AM2019.1008B	x	x	x	x		x	x	

Bilag 2

Afgørelsesnumre for tabel 2: Retlige udkom og sanktioner for forskellige voldstyper

Afgørelse	Økonomisk vold og/eller kontrol	Religiøs vold	Seksualiseret psykisk vold	Digital/teknologisk vold og overvågning	Materiel vold	Trusler om selvmord
AM2023.12.06H						
U.2023.3398						
TFK2023.269						
U.2024.968						
AM2020.08.25B						
AM2022.09.14B2				GPS-tracking og chikane samt gennemgang af private beskeder på telefonen		
AM2023.04.18Ø						Ja
U.2023.3374						
TFK2023.273						
TFK2023.596						Ja
FED2023.77						
AM2019.1008B				Gennemgang af private beskeder på telefonen		
TFK2024.112			Krav om seksuelle ydelser og samleje ved latent vold	Gennemgang af private beskeder på telefonen		
FED2024.7						
AM2022.01.12Ø			Beskyldninger om seksuelle overgreb, psykisk tvang til sex og smerte fuld sex for at undgå yderligere vold	Gennemgang af private beskeder på telefonen		
U.2022.1091						
TFK2022.130						
U.2024.3913						
TFK2024.250			Nedladende seksualiseret sprogbrug	Gennemgang af private beskeder på telefonen		
AM2022.05.25B			Påstande om utroskab og kontrol af påklædning	GPS-tracking og forsøg på gennemgang af private beskeder på telefonen		
AM2022.10.04Ø			Nedladende seksualiseret sprogbrug	Gennemgang af private beskeder på telefonen		
AM2021.02.16B			Nedladende seksualiseret sprogbrug	Chikane og forsøg på at skaffe sig adgang til sociale medier samt deling af nøgenbilleder		
U.2021.2588				Gennemgang af private beskeder på telefonen	Ødelæggelse af vindue og spisebord	
TFK2021.645						
TFK.2021.45			Påstande om utroskab og nedladende seksualiseret sprogbrug			Ja
TFK.2021.775	Overvågning af indtægter og udgifter og pres til at dække udgifter	Beskyldning om at hun er æreløs	Nedladende seksualiseret sprogbrug			
AM2021.05.26B	Kræver at tjekke lønsedler		Påstande om utroskab og nedladende seksualiseret sprogbrug	Gennemgang af telefonregning		
U.2022.105		Tvang til oplæsning af Bibelen og beskyldninger om, at hun er en synder, som skal i helvede	Nedladende seksualiseret sprogbrug og krav om at kende alle tidligere seksuelle erfaringer	Tvang til at få nyt telefonnummer og krav om godkendelse af kommunikation samt forbud om brug af sociale medier		
AM2019.11.29B	Forsøg på kontrol over økonomi			Fælles telefon og kontrol over brug af Facebook	Ødelæggelse af bord og toilet	
TFK.2021.548			Nedladende seksualiseret sprogbrug og kontrol af påklædning samt krav om at kende alle tidligere seksuelle erfaringer	Gennemgang af private beskeder på telefonen	Ødelæggelse og bortskaffelse af personlige ejendele, som han mente indeholdte seksuelle spor fra eks partnere	
AM2021.06.11Ø2				GPS-tracking og chikane samt kontrol over telefonopkald	Ødelæggelse af personlige papirer og lagen	Ja
TFK2021.929						
TFK.2022.383	Krav om optagelse af SU-lån	Fastholdelse i ægteskab	Nedladende seksualiseret sprogbrug og kontrol af påklædning og udseende	Fratog telefon		